

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Մտեղծագործական համայնքներ
նշ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

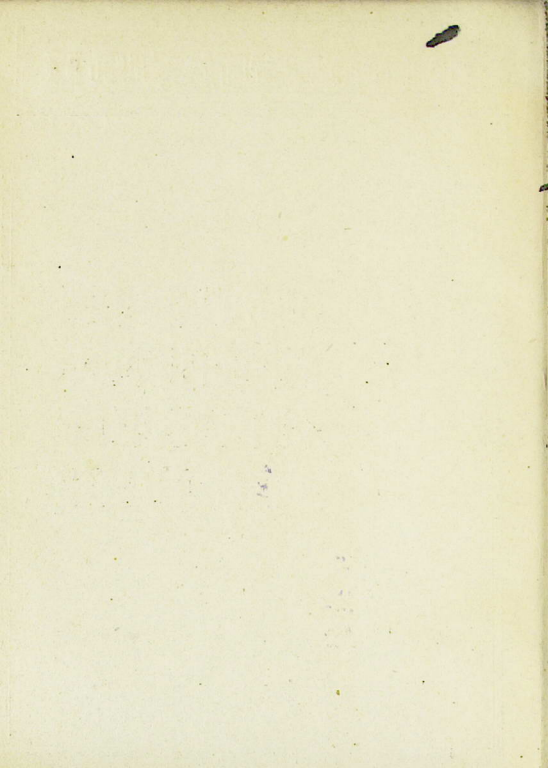
Adapt — remix, transform, and build upon the material

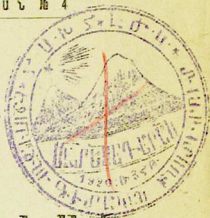
1197a
ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎ ԳՐԱԴԱՐԱՆ ԹԵ 4

Ա. ՊՈԶԴՆԻՇԵՎ,

ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ
ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՅԻ
ՀԵՐԹԱԿԱՆ
ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

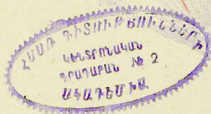
ՀԱՅԿՈՈՊԻ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹՅՈՒՆ
ՑԵՐԵՎԱՆ 1929

Ա. ՊՈԶԴՆԻՇԵՎ

ԲԱՆԿՈՐԱԿԱՆ
ԿՈՊՊԵՐԱՑԻԱՅԻ
ՀԵՐԹԱԿԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

ՏՊԱՐԱՆ Հ Ե Ր Մ Ե Ս
ՀՐԱՏԱՐԱԿԶՈՒԹՅԱՆ,
ՄԱՐՔՍԻ ՓՈՂ. № 29
ԳՐԱՌԵՊ. № 2045բ.
ՏԻՐԱԺ 1500

ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԻՑ

Բանվորական կոոպերացիայի յաշվետու ժերընտրական կամպանիան կոոպերացիայի նը-վանումների, թերությունների ու հետագա զար-գացման միջոցների դիտավոր զորատեսը պետք է լինի: Կամպանիան պետք է անցկացվի՝ աշ-խատանքի արդյունքները մասսայականորեն ըս-տուգելու, կոոպերատիվ ապարատում յեղած ըստգծով միասնները մասսայականորեն քննա-դատության յենթարկելու նշանաբանի տակ: Կամպանիան վոչ պակաս չափով պետք է անց-կացվի այն դժվարությունները լայն կերպով յերևան բերելու նշանաբանի տակ, վորոնց հան-դիպում է կոոպերացիան իր աշխատանքի ա-պարիզում, և այն բարդ ու պատասխանատու լինդիրների, վոր ծառանում են կոոպերացիայի առաջ:

Ամենից առաջ, անցած ճանապարհի յուրջ գնահատական է հարկավոր:

Վերջին տարիները և, մասնավորապես, ան-ցած տնտեսական տարին աչքի ընկան բանվո-

բաւական կոտպերացիայի խոշոր հաջողութիւններով: Բանվորական կոտպերացիան վոչ միայն հաղթահարեց իր տնտեսական ու կազմակերպական անդորութիւնը, այլև շատ առաջ անցավ—այժմ կոտպերացիան ալ դիւնաբերական ապրանքների գլխավոր հաղորդիչն ե դարձել արդիւնաբերական ապրանքների ու քաղաքի սպառողի միջև ու միաժամանակ ընդարձակել ե իր աշխատանքները՝ բնակչութեանը գյուղատնտեսական մթերքներ մատակարարելու ասպարիդում:

Այդ ժամանակամիջոցում աճել ե նաև բանվորական կոտպերացիայի պատասխանատվութիւնը՝ բանվորութեան մատակարարման գործի վիճակի համար: Այս հանգամանքը հետևանք ե կոտպերացիայի նշանակութեան աճման՝ քաղաքի բանվոր բնակչութեան կարիքները բավարարելու ասպարիդում: Իրեն հարկավոր ապրանքների մեծ մասը բանվորն այժմ կոտպերատիվից ե գնում: այս պատճառով չափազանց բարձրացել ե բնակչութեան շահագրգռվածութիւնը դեպի բանվորական կոտպերացիայի գործունեյութիւնը: Այժմ բանվորն ԽՍՀՄ պահանջկոտ վերաբերմունք ունի դեպի կոտպերատիվ աշխատանքը, վորովհետև դիտե, վոր վերջինի վորակից ե կախված իր նյութական շահերը բավարարե-

զու աստիճանը, առաջին հերթին՝ իր վաստակի
ռեյալ մակարդակը:

Բոլոր այս հանգամանքները բարդացրել են
բանվորական կոոպերացիայի անելիքները: Բան-
վորական կոոպերատիվներն ամբողջ հասակով
իրենց առաջ պետք է դնեյին՝ իրենց ծախած
ապրանքների տեսակը (չեշուդ) ընդարձակելու,
բանվորների փոփոխակի պահանջների հետ տե-
սակը հարմարեցնելու, առևտրական ցանցը ճիշտ
կերպով տեղավորելու, առևտրական աշխատան-
քի տեխնիկան բարելավելու, այս աշխատանքի
մեջ կուլտուրական սկզբունքներ մտցնելու,
կենցաղային պահանջների սպասարկումն ուժե-
ղացնելու, առևտրական գործի սպասարկու-
թյունների արժեքն եժանացնելու խնդիրները:
Այս բոլորը պահանջում էր՝ կոոպերատիվների
վողջ աշխատանքը հիմնել հասարակական լայն
բազայի վրա այնպես, վոր կոոպերատիվի վողջ
գործունեյությունը կատարվի փայատերերի ան-
միջական մասնակցությամբ և անպատճառ նը-
րանց հսկողությամբ:

Արհեստակցական միությունների դեռ VII
համագումարի կողմից հաստատված այս խըն-
դիրները կատարելու նշանաբանի տակ ել ըն-
թացել է բանվորական կոոպերացիայի գործու-
նեյությունը վերջին յերեք տարում:

Թեև ակոխելով նոր հաշվետու-վերջնորակա-
կամպանիա, մենք հարց պետք է տանք մեզ-
քա ի՞նչ չափով ենք գլուխ բերել վերոհիշյալ
խնդիրները, ի՞նչ ենք արել արդեն և ի՞նչ ե-
մնում անելու բանվոր սպառողի մաքսիմալ պա-
հանջները բավարարելու համար:

Կոոպերատիվի ամեն մի աշխատակից ու-
փայտեր-ակտիվիստ, բանվոր դասակարգի պա-
հանջների խիստ հաշվառման վրա հիմնված
գործունեյության հստակ ծրագիր պետք է ու-
նենա: Կոոպերատիվ կոլեկտիվի կամքն ու
ստեղծագործ եներգիան ամբաստանում մեր պրակ-
տիկայի կարևորագույն հարցերի շուրջը՝ մենք
հնարավորությու-ն կունենանք իսկապես բարելա-
վելու մեր աշխատանքը:

Կարելի չե առանց կասկածելու պնդել, Վոր-
չնայած մեր աշխատանքներին ընթացակցող
լուրջ դժվարություններին, չնայած շուկայի
ամենաբարդ հանգամանքներին, բանվորական
կոոպերատիվն անցյալ շրջանի ընթացքում ու-
ժեղացրել է իր կապը մասսաների հետ, ու-
ժեղացրել է իր դերը բանվորական ընտանիքի
բյուջեն ընդգրկելու գործում:

Այդ ժամանակամիջոցում կոոպերացիան
վոչ միայն գների զգալի իջեցում է կատարել-
այլև, չնայած շուկայում գոյություն ունեցող

մի շարք դժվարությունների, կաբողացել ե ի-
շեցրած մակարդակի վրա պահել իր առևտրա-
միջնորդական սպասարկությունների արժեքը:

Իր ապրանքները մասնավորից 20—25 տո-
կոս եժան ծախելով՝ բանվորական կոոպերատի-
վը վոչ թե խոսքով, այլ գործով բանվոր դասա-
կարգի համար հարյուրավոր միլիոն ռուբլիներ
ե խնայում:

Անցնելով կատարած աշխատանքների բնու-
թագրմանն ու անցած շրջանի նվաճումների գը-
նահատմանը, ամենից առաջ պետք ե կանգ առ-
նենք անցյալ շրջանի առևտրական աշխատանքի
առանձնահատուկ գծերի վրա: Առաջին հերթին,
կանգ առնենք կազմակերպական կարգի յերե-
վույթների վրա:

Առաջին՝ այդ ժամանակամիջոցում բանվո-
րական կոոպերացիան, ինչպես և սպառողական
կոոպերացիայի վողջ սիստեմը, կարգավորել ու
ամրապնդել ե առեվտրական փոխնաւաւերու-
թյունները մեր սոցիալիսական արդյունաւեր-
ուրթյան նեւ: Այժմ բանվորական կոոպերացիան
արդյունաւերական մեկ ապրանքի նկատմամբ՝
գրեթե բացառիկ, իսկ մյուսի նկատմամբ՝ ամե-
նագլխավոր, հաղորդիչն ե հանդիսանում քաղա-
քի սպառողին: Այս բանին ոգնել ե արդյունա-
ւերության հետ ունեցած փոխհարաւերություն-

ների մեջ կերտովող գլխավոր պայմանագրերի սխսեմը:

Պետարդյունաբերության հետ կնքած գլխավոր պայմանագրերը կոռպերացիային հնարավորութիւն են տալիս իր վրա հաստատելու շուկայի վողջ մթերքների գլխավոր մասսան: Այս պայմանագրերը կոռպերացիայի աշխատանքները կաշուն բազայի վրա յեն դնում:

Այս պայմանագրերի պրակտիկան բարենդաւատ ազդեցութիւն ունեցավ նաեւ բանվորական կոռպերատիւների մթերման սխտեմի վրա: Այդ պրակտիկան ուժեղացրեց կոռպերատիւների առևտրական կապը բանվորական կոռպերացիայի կենտրոնի—կենսքանակցիայի հետ, վորը հնարավորութիւն տվեց կոռպերատիւներին անհրաժեշտ ապրանքներն ավելի եժան աւարհով ստանալ անմիջականորեն կենտրոնից, մի կողմ թողնելով միջանկյալ ողակները:

Վերջապես, գլխավոր պայմանագրերի սխտեմը ծրագրայնութիւն մտցրեց ապրանքների իսկ բաշխման գործի մեջ: Մինչդեռ առաջ ապրանքներն առաջին հերթին ու ավելի մեծ չափով հասնում եյին ավելի հարուստ, ֆինանսապես ուժեղ կոռպերատիւներին, գլխավոր պայմանագրերի սխտեմը վերացրեց այս յերևույթը՝ աւհմանելով ապրանքների հավասարաչափ բաշ-

խում վողջ ցանցի վրա ու, հետևապես, նաև մեր յերկրի բանվոր բնակչության ամեն մի կատեգորիայի վրա:

Ապա՝ պետարդյունաբերության հետ ունեցած փոխհարաբերությունների պրակտիկայի մեջ անցյալ ժամանակաշրջանի ընթացքում մտցվել է, այսպես ասած՝ վաղորոք պատկերներն սխատեմ, վոր կոոպերացիային իրավունք է տալիս իրեն համար անհրաժեշտ ապրանքների պատվեր տալու արդյունաբերությանը: Թեև այս սխատեմն այժմ անկվածային ապրանքների վրա չէ տարածվում, սակայն այս սահմաններում ել մեծ ոգուտ է տալիս այն, հարմարեցնելով մեր անկվածային ֆաբրիկների արտադրանքը բանվոր սպառողի պահանջներին:

Բանվորական կոոպերացիայի առևտրական աշխատանքի յերրորդ առանձնահատկությունը վորոշվում է պակաս ապրանքների բաշխման համար կենտրոնասեկցիայի կողմից սահմանված պրակտիկայով: Առաջին հերթին և տրավելագույն չափով կենտրոնասեկցիան ապահովում է այն կոոպերատիվները, վորոնք սպասարկում են մեր յերկրի գլխավոր արդյունաբերական շրջանները, հաշվի առնելով այս շրջաններից ամեն մեկի տեսակարար կշիռն ու նշանակությունը: Գարեօրագույն ապրանքների բաշխման այս կար-

գը 25⁰/₀ հատուկ հավելում ե սահմանում այն հիմնական մասի վրա, վոր մետաղագործների, լեռնագործների, մանածագործների ու քիմիագործների կոոպերատիվներին ե հասնում ե 15⁰/₀ այն մասի վրա, վոր մյուս ինդուստրիալ միությունների (փայտամշակման, կաշեգործների, շաքարագործների ե այլն) անդամների կարիքներն սպասարկող կոոպերատիվներին ե հասնում:

Բաշխման այսպիսի կարգի հետևանքը յեղավ այն, վոր կենտրոնակցիան առաջ բերեց այնպիսի մի դրություն, վոր պակաս ապրանքներն առաջին հերթին հասնում եյին գլխավոր արդյունաբերական շրջանների բանվորներին:

Բաշխման այս սխտեմն իր նշանակությունը կպահպանի միայն բանվոր բնակչության համար անհրաժեշտ ու գլխավոր ապրանքների պակասի պայմաններում: Այս սխտեմի սուր կարիքն ավելի ու ավելի կմեղմանա ապրանքային դժվարությունները լուծարքի յենթարկելու չափով: Քանի դեռ այս դժվարությունները չեն վերացել, այս սխտեմը բանվորական կոոպերացիային ամբողջությամբ պետք ե. չնայած, վոր բարենպաստ կերպով չի անդրադառնում, այսպես կոչված՝ վոչ ինդուստրիալ բանկոոպների վրա. այսինքն՝ այն կոոպերատիվների, վոր

րոնք քաղաքի խառը բնակչությանն են սպասարկում:

Ապրանքային դժվարությունները և բանվորության մատակարարման գործում այս դժվարություններով պայմանավորված ընդհատումներն անցյալ ժամանակաշրջանի ընթացքում ուժեղ ազդեցություն են ունեցել և այժմ ել ունեն կոոպերացիայի աշխատանքների վրա:

Այս դժվարությունների գլխավոր պատճառները հանրածանոթ են. վերոհիշյալ պատճառները գլխավորապես այն են, վոր արդյունաբերական ապրանքների արտադրության ծավալումն ու այս ապրանքների պահանջի աճումն իրար չեն համապատասխանում: Պահանջի ու առաջարկի միջև շուկայում գոյություն ունեցող տարբերությունը սրվում է նաև մեր յերկրի հիմնական շինարարությամբ: Այս շինարարության մեջ այժմ շինարարական բանվորների նորանոր զանգվածներ են ներգրավվում: Արտադրության ու շինարարության մեջ զբաղված բանվորների թիվը տարեց տարի աճում է: Բանվորների քանակական աճումը, բնականաբար, ավելացնում է արդյունաբերական ապրանքների շուկայի պահանջը, այնինչ ակներև է, վոր հիմնական շինարարությունն ինքն անհապաղ չի ավելացնում շրջանառու ապրանքների մասսային

ու վերջիններս կապելացնի միայն նոր կառուց-
վող ֆաբրիկների ու գործարանների շենքն ա-
վարտելուց հետո. այսինքն՝ մոտավորապես
2—3 տարուց հետո:

Բացի այդ, պետք է հաշվի առնենք, վոր
մինչհեղափոխական ժամանակ յերկրի սեփա-
կան արտադրության ապրանքների պակասը լը-
քացվում էր ապրանքների ուժեղ ներածուծով
արտասահմանից, այնինչ այժմ գերադասում
ենք՝ պատրաստի ապրանքների փոխարեն՝ հումք
և մանավանդ նոր ֆաբրիկների ու գործարան-
ների համար մեքենաներ ստանալը: Վերսկսելու
մենք լուսկու մեծ պաշար չունենք, և արտա-
սահմանի կապիտալիստները մեզ վարկ չեն տա-
լիս, մենք ստիպված ենք հումքի ու մեքենա-
ների համար ծախսել այն արժույթի մեծ մասը
(արտասահմանյան դրամների), վոր մենք ստա-
նում ենք արտասահման ուղարկած մեր ապ-
րանքների վաճառքից:

Այս վերոշ ապրանքների պակասը, ինչ-
պես այդ կարող ենք տեսնել մահուկ-բրդեղեն
գործվածքների որինակից, սրվել է մեր պետա-
կան սահմանների փոփոխման պատճառով:
ԽՍՀՄ-ի սահմաններում մնացել է այն արտադ-
րության ընդամենը միայն 50⁰/o ը, վոր 1913
թվի ցարական Ռուսաստանն ուներ (Լոձի ու

Բելոստոկի և այլ վայրերի արդյունաբերությունը Լեհաստանի ձեռքն անցնելը)։ Ճիշտ է, միաժամանակ մեր Միության բնակչությունը 1913 թվի համեմատությամբ մոտավորապես 20 միլիոն ժառրգով պակսել է։ Սակայն, բնակչության պահանջները չտեսնված չափով աճել են. մի բան, վոր իր անադին աճումով վոչ միայն լրացնում, այլև գերազանցում է մինչնեղափոխական Ռուսաստանի շուկայի պահանջների չափը։

Մասնայական գործածության, ապրանքների արտադրության գործի հոգատարությունը Խորհրդային պետության ամենակարևոր խնդիրներից մեկն է։ Սակայն, ամեն մեկիս հասկանալի չէ, վոր շինարարության տվյալ աստիճանի վրա արտադրական միջոցների արտադրության զարգացումը (ծանր ինդուստրիայի) կարևորագույն մի խնդիր է։ «Ծանր ինդուստրիան և արտադրական միջոցների արտադրությունը ժողովրդական տնտեսության սոցիալիստական վերաշինության գլխավոր բանալին է» (Համ. ԿԿՆոյեմբերյան բանաձևերից)։ Վորովհետև ծանր արդյունաբերության ըստամենայնի զարգացումը նշանակում է արտադրության մեքենաների և այլ գործիքների պատրաստման ուժեղացում, վորոնք անհրաժեշտ են գյուղացիու-

Թյան համար ու, հետևապես, տանում են դեպի Թեթև ինդուստրիայի համար անհրաժեշտ հացի ու հումքի (վուշ, բուրդ, բամբակ, կաշի և այլն) ուժեղացումը: Միաժամանակ ծանր ինդուստրիայի արագ ծավալումը բացարձակ պայման է հանդիսանում ամենաթեթև ինդուստրիային արտադրական միջոցներ մատակարարելու համար: Պարենավորման ապրանքների, մանավանդ հացի ասպարիզում, առանձին տեսակի դժվարություններ մենք ունեցել ենք և այժմ ել ունենք:

Հացամթերման ասպարիզում մեր դժվարություն գլխավոր պատճառը մեր հացահատիկային տնտեսություն հետամնացությունն է: Յածր բերքատվություն, հողի մշակման նախնական ձևեր, բացառիկ կախում կլիմայական յերևույթներից, բաժան բաժանություն, կոլլեկտիվ հողատափործման սկզբունքների անբավարար զարգացում—ահավասիկ մեր յերկրի հացահատիկային տնտեսության առանձնահատուկ գծերը: Միաժամանակ պատահում է բերքի անբարենպաստ դասավորում (մանավանդ այս տարի), վոր հացի մասսայական կուտակման է հասցնում խուլ, հաղորդակցություն ճանապարհներից հեռու շրջաններում: Վերջապես, աչքաթող չպետք է անել, վոր կուլակներն ամեն կերպ աշխա-

տում են վիժեցնել հացամթերման գործը, բացահայտ թշնամական դիրք են բռնում խորհրդային իշխանության ու նրա տնտեսական ձեռնարկումների նկատմամբ։ Այս մի կողմից։ Մյուս կողմից՝ քաղաքի բնակչության աճումը, նոր տասնյակ ու հարյուր հազարավոր բանվորների հոսանքը դեպի արդյունաբերական շրջաններ, քաղաքի աշխատավորության գնողունակության բարձրացումը—հացի ու այլ կենսամթերքների պահանջի չտեսնված աճման դուռ են բաց առնում։ Այսպիսով առաջ են գալիս պտրենավորման դժվարություններ, վորոնք, անշուշտ, ժամանակավոր բնույթ են կրում, բայց առայժմ սուր կերպով զգալ են տալիս իրենց։

Ահավասիկ այն գլխավոր յերևույթները, վորոնք այս կամ այն չափով իրենց կնիքն են դրել մեր առևտրական վողջ գործի ու վերջինիս զարգացման վրա։

Բանվորական կոոպերացիայի առևտրական գործունեյության զարգացման գլխավոր ցուցանիշները հետևյալն են։

Բանվորական կոոպերացիայի ԵՐԶԱՆԱՌՈՒՔՅՈՒՆՆԵՐ՝ ապրանքներ վաճառելու ասպարեզում, այդ տարիների ընթացքում 1.231 միլիոն ռուբլուց (1924—25 թ.) աճել են մինչև 2.837 միլիոն ռուբլի (1926—27 թ.)։ անցյալ 1927—

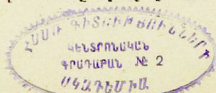
28 թ. ընթացքում այդ շրջանառությունները նորից են ավելացել ու հսկայական գումարի հասել—3.830 միլ. ռուբ., իսկ 1928—29 տրնտեսական տարում շրջանառությունները նկատի յեն առնվում 4.372 միլիոն ռուբլու գումարով:

Շրջանառությունների այս աստիճան արագ աճման հետևանքը յեղավ քաղաքներում ապրող բանվորների ու ծառայողների աշխատավարձի ֆոնդի ընդգրկման զգալի ավելացումը: Մինչդեռ, որինակ, 1924—25 տնտեսական տարում բանվորական կոոպերացիան ընդգրկում էր բանվորների ու ծառայողների աշխատավարձի ֆոնդը (առանց յերկաթուղայինների ու գյուղատրնտեսական բանվորների աշխատավարձի) 37—39⁰/₁₀₀-ով, այնինչ 1925—26 տնտեսական տարում այդ ընդգրկումը 44—47⁰/₁₀₀ էր, իսկ 1926—27 տարում բարձրացավ մինչև 52⁰/₁₀₀: Անցյալ 1927—28 տարում բանվորական կոոպերացիան ընդգրկել էր արդեն բանվորների կողմից շուկայում իրացված աշխատավարձի 62—66⁰/₁₀₀ ը: Այս բանը պերճախոս կերպով ցույց է տալիս բանվորական կոոպերացիայի խոշոր հաջողությունները:

ԿԱՐԵՎՈՐԱԳՈՒՅՆ ԽՆԴԻՐԸ ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԲՅՈՒ-
ՋԵՅԻ ԼՐԻՎ ԸՆԴԳՐԿՈՒՄՆ Ե

Սակայն, այս համեմատաբար մեծ հաջո-
ղություններն այնուամենայնիվ բավարար չի
կարելի համարել: Աշխատավարձն ընդամենը
62—66⁰/10-ով ընդգրկելով, բանվորական կոոպե-
րացիան այդպիսով ամենեին ել հնարավորու-
թյունն չունի լրիվ ու պատշաճ ազդեցություն
ունենալ աշխատավարձի մակարդակի վրա: Կո-
ոպերացիայի նեանակուրյան հետագա ընդլայ-
նումը բանվորների աշխատավարձի իրացման
ասպարիզում, բանվորների ազատագրումը մաս-
նավոր ծառայություններից կախումն ունե-
նալու անհրաժեշտությունից միայն հնարավո-
րություն կսան այդ ասպարիզում իսկական
հաջողությունների հասնելու:

Կոոպերացիայի դերի հետագա մեծացումը
բանվորների ու ծառայողների վաստակի իրաց-
ման ասպարիզում հնարավոր է այն դեպքում
միայն, յերբ այնտեղ ապրանքների ընտրու-
թյունը համապատասխանի սպառող մասսաների
պահանջներին: Այս ասպարիզում ներկայումս
անհամապատասխանություն է նկատվում: Վեր-
ջինիս պատճառն այն է, վոր կոոպերատիվները
դեռեկա բավարար չափով չեն սպասարկում

գյուղատնտեսական ապրանքների (միս, կաթ, կարսոճի, բանջարեղեն) սպառողական պահանջը յեվ, յերկրորդ՝ թույլ է այնպիսի ապրանքների առեկտուրը, ինչպիսիք են՝ կահ-կահասիքը, ճանու իրերը, վառելիքը, սպորտի ապրանքները, ռադիոն ու այլ բաները, վորոնք ավելի ու ավելի յեն մուսք գործոււմ բանվորական քննանիքի առորյա կարիքների մեջ, բայց կոոպերացիայի ապրանքաւառնառության ասպարիզում դեռեվս բավարար սեղ չեն ձեռք բերել իրենց համար:

Մանավանդ աղաղակող անհամապատասխանութիւն է տիրում գյուղատնտեսական ապրանքների պահանջի ու առաջարկի գործում: Բանվորական ընտանիքի գործածած սննդամթերքի ասպարիզում գյուղատնտեսական ապրանքներն 89⁰/₀ են զբաղեցվում, իսկ բանվորական կոոպերացիայի ապրանքատեսակավորման ասպարիզում 40⁰/₀ են տեղ զբաղում:

Յեթե ուշադրության առնենք, թե բանվորական կոոպերատիւներն ի՞նչ չափով են բավարարում ամեն մի գյուղատնտեսական ապրանքի պահանջ, ապա՝ մոտավորապես, այսպիսի մի պատկեր կստացվի. կարտոֆիլի ասպարիզում բանվորական ընտանիքի ամեն մի շնչի համար տարեկան միջին առքը կազմում է 4 ռ. 21 կ.,

իսկ կոոպերատիվների կողմից տարեկան միջին թվով 10,5⁰/0 ե միայն բավարարվում ա,ն: Ուրիշ խոսքով՝ բանվորական ընտանիքի ամեն մի անդամ կոոպերատիվ խանութից տարվա մեջ կարողացել ե գնել միջին թվով 44 կոպ. կարտոֆիլ: Կաղամբ բանվորական ընտանիքն ամեն մի շնչի համար տարեկան բանեցնում ե 1 ո. 75 կոպ., իսկ կոոպերացիայի կողմից այս, առանց այն ել չնչին, պահանջը լրացվում ե ընդամենը 25⁰/0 ով, իսկ մյուս 75⁰/0-ը դեռևս բանվորն աստիպած ե գնել շուկաներում՝ կամ գյուղացիներին, կամ մասնավորից: Քաղաքի բնակչության պահանջները մսի ու յերշիկեղենի ասպարիզում կոոպերատիվները բավարարել են միջին թվով 59,7⁰/0, կովի յուղի ասպարիզում՝ 67⁰/0, կաթնամթերքի ասպարիզում՝ 11,6⁰/0 և այլն:

Բանվորական կոոպերացիայի կողմից գյուղատնտեսական ապրանքների շուկայի անբավարար ընդգրկումը միանգամայն ակներև ե: Ծիշտե՛՛վ երոհիշյալ տվյալները 1926—27 թ. են վերաբերում ու, հետևապես, չեն անդրադարձնում այսորվա իրական պատկերը, Անցյալ տնտեսական տարվա ընթացքում այս պատկերը փոքրի շատե լավացել ե: Բանվորական կոոպերացիան, մասնավանդ խոշոր կոոպերատիվների գծով

(Լենինգրադ, Մոսկվա, Սուրմովո, Տուլա, Բազու և այլն), զգալի չափով ուժեղացրել է բանջարեղենի ու մսի գործը. սակայն, այս հաջողությունները դեռևս միանգամայն անբավարար են ու պետք է ընդարձակվեն:

Նոր՝ 1928—29 տնտեսական տարին այս ասպարիզում վճռական առաջխաղացման տարի է լինելու, մանավանդ, վոր անցյալ տարի բանվորական կոոպերացիան բանջարեղեն գնելու համար առաջին անգամ զգալի ոգնություն ստացավ պետությունից, վորն այս նպատակի համար 10 միլիոնի վարկ տվեց:

Բանջարեղենի գործն այնպես պետք է դասավորել, վոր բանվորի ընտանիքը տարեբոլոր կարողանա բանջարեղենը կոոպերացիայից գնել: Այս բանը մանավանդ հարկավոր է մեր յերկրի պարենավորման հաշվեկշռի արդի վիճակում: Մենք վերն արդեն նշել ենք պարենավորման գործի դժվարությունների գլխավոր պատճառները: Հուցամթերքներն այժմ, ինչպես ասում են, մեր պարենավորման հաշվեկշռի ամենից շատ ընեղ տեղն են կազմում: Սակայն, ամբողջական հաշվեկշիռը բավականաչափ ապահովում է յերկրի պահանջները բավարարելու գործը: Անբավարար մթերքներին զուգընթաց, բավարարներն ենք տեսնում: Մեկի պակասը լրացվում

և մյուսի ավելորդով: Հարկավոր է միայն յե-
ռանդուն կերպով հուպ տալ գյուղատնտեսական
ապրանքների գործը—վերջիններովս լայն կեր-
պով փոխարինելով անբավարար ապրանքները:
Այս բանը մեզ շարունակ տանում է ելի գեպի
նույն բացառիկ կարևոր, գյուղատնտեսական
մթերքների գործն ընդլայնող հրատապ առեղծ-
վածք, մի առեղծված, վոր ամբողջ հասակով
պետք է դրվի առաջիկա հաշվետու վերընտրա-
կան կամպանիայի առաջ:

Ինչ պատճառներ են մինչև որս խանգարել
քանվորական կոոպերացիային գյուղատնտեսա-
կան մթերքների գործը գրասելու:

Սովորել ենք կարծել, թե այդ պատճառնե-
րի «առանցքն» այն է, վոր կոոպերատորները
գիտակցաբար հրաժարվել են բանջարեղենի և
գյուղատնտեսական այլ մթերքների գործն ըն-
դարձակելուց, յեւակեա ունենալով այս գործի
բարգուժյան նկատառումները—նոթի ու հոտա-
վետ յուղերի (ոժանելիք) առևտուրն ավելի
հեշտ ու հանգիստ է, քան թթու գրած կաղամ-
քինն ու վարունգինը: Այսորինակ արտառոց
պնդումները ճիշտ չեն: Դժվար թե այժմ կարե-
ւի լինի գտնել այնպիսի մի կոոպերատոր, վոր
չգիտակցեր գյուղատնտեսական մթերքների
շուկան ընդլայնելու վողջ կարևորությունը: Կո-

ռպերատորներին մեղադրելիս՝ սովորաբար լի-
վին հաշվի չենք առնում այն որոշակի մի
մանները, վորոնք արգելք են հանդիսանում կո-
ռպերատիվ առևտրի ընդարձակմանը բանջարե-
ղենի ու գյուղատնտեսական այլ մթերքների
ասպարիզում:

Պատճառներից առաջինը ծագում է գյու-
ղացիների կողմից շուկա բերած գյուղատնտե-
սական ապրանքների հսկայական տեսակարա-
կչուից: Միանգամայն համարձակ բան կլինե-
րեսել, թե յերեք-չորս տարվա ընթացքում կա-
րելի լե հաղթահարել գյուղացիական տրադի-
ցիոն «լիքը սայլը» և այն լիովին փոխարինել հա-
սարակական սեկտորի (պետական և կոոպերա-
տիվ առևտուր) կանաչեղենի առևտրով:

Յերկրորդ պատճառը գյուղատնտեսական
ապրանքներ մթերելու գործի անբավարար կազ-
մակերպվածությունն է:

Մինչդեռ, ասենք թե, հացի շուկան ընդ-
դրելելու ասպարիզում պետությունը մեծ ու
վճռական հաջողություններ է ձեռք բերել, մսի-
ու բանջարեղենի շուկայում մենք միայն առա-
ջին քայլն ենք անում ու չենք կարող այնքան
ել զգալի հաջողություններով պարծենալ: Այս-
շուկաները մյուսներից քիչ են կազմակերպված

ու մինչև որս պատշաճ ուշադրություն չեն վայելել:

Յերրորդ որչեկտիվ պատճառն էլ, վոր բացասական կերպով ե անդրադառնում բանջարեղենի ու շուտ փչացող այլ մթերքների շրջանառության չափի վրա, ծագում ե բանվորական կոոպերացիայի տեխնիկական բազայի ադադակող հետաճացությունից (բանջարեղեն պահելու հարմար տեղ չլինելը, խանութի ու պահեստի անհարմարությունը և այլն): Տարեբոլոր բանջարեղեն ունենալու համար բանվորական կոոպերացիան ստիպված ե միլիոնավոր փթերով ապրանք մթերել: Նոյնիսկ ամենափոքրիկ կոոպերատիվը տարեկան մի քանի հազար փութ կարտոֆիլ, բանջարեղեն ու կաղամբ պետք ե ունենա: Այս բանի համար հարկավոր են համապատասխան պահեստներ, վորոնք պետք չեյին մինչհեղափոխական ժամանակի կանաչի ծախողին: Ներկայումս այդպիսի պահեստներ չկան, մի բան, վոր բնականաբար, արգելակում ե կոոպերացիայի այդ աշխատանքի ծավալումը: Իսկ ձմեռը բոլոր բանջարեղենի պաշարը հատուկ հարմարեցված շենքերում չպահելը վորոշ ուխկի հետ ե կապված (զգալի չափով փչացում և այլն):

Այս գործում կարելի չե ելի մի շարք դժ-

վարություններ թվել. որինակ՝ պատրաստակա-
նություն ունեցող բանվորների անհրաժեշտ բը-
նակազմ (կադր) չունենալը, բանջարամթերման
գործի թույլ ֆինանսավորումը բանկերի կող-
մից, գյուղատնտեսական մթերքների գների
սխալ կարգավորումը առևտրի ժողկոմատի կող-
մից, վոր այս գործն ուղղակի վնասաբերություն
ներ հասցնում, — բոլոր այս հանգամանքներն
այս կամ այն չափով զժվարացրել ու մինչև
որս ել զժվարացնում են այս գործի զարգա-
ցումը:

Բայց, այնուամենայնիվ, այս որյեկտիվ
պատճառներն ել հաշվի առնելիս՝ պետք ե խոս-
տովանենք, վոր բանվորական կոոպերացիան
ամենևին ել չի ոգտագործել տվյալ գործն ու-
ժեղացնելու բոլոր հնարավորությունները: Ա-
ռանձնապես պետք ե շեշտել տեղական մթեր-
ման շուկաների թույլ ոգտագործումը բանկոոպ-
ների կողմից: Ճիշտ ե՝ սեփական մթերումների
զարգացման գործում կոոպերացիային վորոշ
չափով խանգարել են կարգավորման սահմանա-
փակիչ միջոցները, վորոնք կիրառված են յեղել
Առևտրի ժողկոմատի մարմինների կողմից: Այժմ,
սակայն, այս արգելքներն ել են չքացել. բան-
վորական կոոպերացիային այժմ անարգել հնա-
րավորություն ե տրված պտղաբանջարեղեն

պատրաստել: Այս հնարավորութիւնն ամենա-
լայն կերպով պետք ե ոգտագործվի:

Բացի այդ, պետք ե շեշտել, վոր կազմա-
կերպված սպառողի կողմից մինչև որս անմի-
ջական ազդեցութիւնն չի արվել գյուղատնտե-
սութեան վրա, գյուղատնտեսական արտադրու-
թիւնն սպառողի կարիքներին ու պահանջնե-
րին հարմարեցնելու գործի վրա: Այս ազդեցու-
թիւնը հետագայում կարող ե և պետք ե արվի
պայմանագրերի (կոնտրակտացիա) ձևով, հան-
ձինս գյուղացիների միութիւններին՝ նրանցից
այս կամ այն հետագա բերքը գնելու ձևով, ու
քաղաքի և արդիւնաբերական կենտրոնների
շուրջը բանջարանոցային, այգեգործական ու
կաթնամթերային տնտեսութիւններ ստեղծելու
համար գյուղական բնակչութիւնը դրդելու մի-
ջոցով:

Վերոհիշյալ թերութիւններին զուգընթաց,
բանվորական կոոպերացիայի առևտրական գոր-
ծունեյութեան ասպարիզում ելի մի խոշոր բաց
կա, վոր արժանի յե շեշտելու: Մենք նկատի
ունենք կոոպերատիւիւների կողմից ազդեցութիւն
չունենալը, կամ, ավելի ճիշտ, վերջիններիս
թույլ ազդեցութիւնը սպառողի պահանջների
վրա: Գարծես, իբրև սովորութիւն՝ բանկոոպ-
ներն այնպիսի ապրանքներ են ծախում, վոր

սպառողն ինքն ե նրանցից պահանջում: Այն
 ինչ կոոպերացիան կոչված չե սպառողի արդի-
 արժատացած ճաշակն ու սովորությունները մի-
 այն բավարարել, — կոոպերացիան այդ ճաշակն
 ու սովորությունները պետք ե վերադաստիա-
 րակի, բանվորի գործածության բյուջեյի մեջ
 միշտ նորանոր միջերջներ ու ապրանքներ մըտ-
 ցընելով: Այս միջոցով կկարողանանք վոչ մի-
 այն մեղմացնել այն ապրանքների պահանջը,
 վոր գլխավորապես պակսում են, այլև հնարա-
 վորություն կունենանք շրջանառության մեջ
 դնելու այնպիսի ապրանքներ, վոր բանվորն այ-
 սոր գեռւս չի գնում, կամ քիչ ե գնում: Դժբախ-
 տաբար, այս խնդրի կարեւորությունը կոոպերա-
 տիվներն մինչև այժմ չեն ըմբռնել: Այս բանով,
 մասնավորապես, բացատրվում ե նաև այն հան-
 գամանքը, վոր բանվորական կոոպերացիայի
 կապը տնայնագործական արդյունաբերության
 հետ թույլ ե, — տնայնագործական ապրանքների
 շուկան ընդգրկելու ասպարիդում բանվորական
 կոոպերացիան իր կողմից բավականաչափ ձեռ-
 ներեցություն չի հայտնաբերում և չի իրակա-
 նացնում մանր ու տնայնագործական արտադ-
 րության վորակի ու տեսակի վրա ունենալիք
 ազդեցությունը: Այնինչ՝ կազմակերպված տը-
 նայնագործը շատ զգալի ու լրացուցիչ մասսա-

յական ապրանքներ կարող ե տալ շուկային. հարկավոր ե միայն շնորքով ոգտագործել տնայնագործի արտադրական եներգիան, այնպիսի մէ հունի մեջ դնելով այն, վոր համապատասխանում ե բանվոր սպառողի շահերին ու պահանջներին:

Սպառողական պահանջը կարգավորելու, օճայնագործական ապրանքները սոցիալիստական ապրանքաբաժանառության մեջ փաշելու խնդիրները կոոպերացիայի կարեվորագույն խնդիրների շարքը պէտք ե դասել:

ՍՊԱՍԱՐԿՄԱՆ ԳՈՐԾԻ ՎՈՐԱԿ, ՀԻՄՆԱԿԱՆ ՇԻՆԱՐԱՐՈՒԹՅՈՒՆ, ՌԱՑԻՈՆՍԼԱՑՈՒՄ

Անհնարին ե ավարտել կոոպերացիայի առաջ ծառացած խնդիրների լուսաբանումը, առանց կանգ առնելու սպառողի սպասարկման գործի վորակի հարցի վրա: Այս հարցի վրա առանձին ուշադրություն հրավիրողն այն ե, վոր այս ասպարիզում բանվորական կոոպերացիան սպառողի որինական դժգոհությունն առաջ բերող «ճղակ» ամենից շատ ունի: Հերթեր, դանդաղ ապրանք օալ, առեվտրական աշխատանքի հետամնաց տեխնիկա, վանառողների ցածր պատ-

բաւսականութիւն, սխալ՝ սպառողի կարիքներին չհամաձայնեցրած՝ առեւթրական ցանցի տեղավորում, վերջինիս կրկնակի պակաս, առեւթրական ժամերի անհետմառողականութիւնը քանվորների ընթացիկ կենցաղավարութեան,— ահա՛ ասիկ այն բացասական յերեւոյթները, ցանկը, վորոնք բանվորական կոոպերացիայի առևտրական ապարատի անկատարելութիւնն են բղխում:

Պարզ եւ, վոր այս յերեւոյթները բուն աղբյուրը կուլտուրական հետամնացութիւնն եւ վորի ճիշտաններում դարերով յեղել եւ մեր յերկիրը: Առևտրական ապարատն այս ապարիզում բացառութիւն չի կազմում: Մեր սիրելի «Թատիս Մթոնները» — խանութպանները, առևտրի տեխնիկան կատարելագործելու համար հոգ քիչ են տարել և «ասիականութեան» հոտ եւ փչում այն նշութական ժառանգութիւնից, վորի հիման վրա մենք առևտրական գործի նոր ձևեր ենք կառուցում:

Արմատախիլ անել «ասիականութիւնը» այդքան կարճ — տասն և մեկ տարվա — մի մաս ժամանակի ընթացքում անհնարին կլինեք: Նեղիկ, կեղտոտ խանութը, վոր առանձնապէս հաճախ եւ պատահում բանվորական ծայրամասերում, առևտրական գործի անորինակ հետամը-

նաց տեխնիկան դեռևս. առաջվա պես սուր կերպով զգալ են տալիս իրենց: Հսկայական ջանքերի շատ տարիներ են պահանջվելու, նախքան մենք կարողանանք լուծարքի յենթարկել անիծյալ անցյալի այս ծանր ժառանգությունը: Անցյալ տասնևմեկ տարվա ընթացքում բանվորական կոոպերացիան այս ուղղությամբ վորոշ առաջադիմություն է արել: Ապրանքային սովի պայմանները հնարավորություն չեն տալիս բավականաչափ յերևան բերել այդ աշխատանքի դրական արդյունքները: Սեր անելիքն է՝ սխեսեմատիքաբար, միտնգամայն ոգսագործելով մեր ունեցած բոլոր հնարավորությունները՝ բարձրացնենք մեր աշխատանքի վորակը, լավացնելով այն վոչ միայն մինչհեղափոխական համաճակի համեմատությամբ, վոր մեզ որինակ ծառայել չի կարող, այլև՝ բանվոր ու պառտիկուլսուրականության ու կուլսուրական պահանջողության անման չափով:

Չպետք է մոռանանք, վոր այս խնդրի հաջող լուծումը բացառիկ դժվարությունների յեդեմ առնում, վորոնց թվում՝ կոոպերատիվ տընտեսության տեխնիկական հիմքը հիմնովին կառուցելու ու նորելու բարդ պրոբլեմին: Հենվելով արդի նեղ ու կեղտոտ խանութի, հարմարություններից զուրկ ու հետամնաց սարքավոր-

քում ունեցող ապրանքապահեստի վրա, սարգ
ե, վոր անհնարին ե սպառեցուցիչ հետեանքնե-
քի հասնել առևտրական գործի վորակն ու, հե
տևապես, նաև բանվորների սպասարկման գործի
վորակը բարձրացնելու իմաստով:

Իր տնտեսական բազան նորելով միայն
ապառողական կոոպերացիան կարող ե վճռական
հաջողություններ ձեռք բերել, վորոնք ըն-
դունակ են բնակչության առևտրական սպա-
սարկման գործը դնել մինչհեղափոխական ժա-
մանակի անբաղդադելի բարձրության վրա:

Այս իսկ պատճառով ել բանվորական կո-
ոպերացիայի նոր կապիտալիստական շինարա-
քության խնդիրը մենք առաջ ենք քաշում իբ-
րե ամենակարևորագույն խնդիր. այս խնդրի
շուրջը պետք ե մոտակա տարիների ընթացքում
կենտրոնացվի վողջ կոոպերատիվ հասարակա-
յնության ուշադրությունը: Նոր խանութներ,
պահեստներ, բանջարապահեստներ, ֆաբրիկ խո-
հանոցներ ու այլ շենքեր կառուցելով՝ սկիզբ
կդրվի այն զգալի աշխատանքին, վորի հետե-
վանքն այն կլինի, վոր արժատախիլ կարվի
անցյալի ժառանգությունն ու մեր կենցաղը
կուլտուրական ել ավելի բարձր սկզբունքների
վրա կկառուցվի:

Հիմնական շինարարության իրացումը կպա-

հանջի դրամական այնպիսի խոշորագույն ծախսեր, վոր կոոպերատիվի ուժը միայնակ չի պատի: Ամենազգուշ հաշվարկումով, միայն ամենասուր կերպով զգացվող պահանջները բավարարելու համար բանվորական կոոպերացիան, մոտակա հնգամյակի ընթացքում, հիմնական շինարարության գործի մեջ հարյուրավոր միլիոն ուրբլիներ պետք է դնի: Սեփական միջոցների չնչին աճումով, — առևտրական կուտակման հրնարավորությունները սահմանափակ լինելու պատճառով, — բանվորական կոոպերացիան ի վիճակի չի լինի, թեկուզ հենց հինգ տարվա մեջ, այդպիսի մի գումար ճարել իր սխտեմի ներսում: Մեծ լարվածությամբ եր քաղաքի բանվորական կոոպերատիվը նոր շինարարության համար տարեկան 15 միլիոն ուրբլի բաժին հանում, ըստ տվյալների՝ վերջին 2 տարում:

Բանվորական կոոպերացիան չի կարող շինարարության վրա ծախսել իր առանց այն ել կրկնակի պակաս շրջանառության կապիտալները: Այսպիսի մի քաղաքականություն սխալ, բանվորական կոոպերացիայի խնդիրներին անհամապատասխան կլինեի բանվորի պահանջներն ընդգրկելու ասպարիզում: Կոոպերացիան հիմնական շինարարություն կարող է անել իր ֆինանսական հնարավորությունների չափով

միայն, անպատճառ պահելով իր տնտեսական կեիտքը բանվոր դատականագրի սպառողական պահանջներն ընդգրկելու ասպարիզով: Իսկ առևտրի շրջանառության միջոցները հիմնական ծախսերի վրա պարտապես իջնալիս կոտպերացիայի առևտրական գործունեյության զարգացման դանդաղեցում: Բանվոր դատականագրի պահանջների ծավալի ընդարձակումը, նրա աշխատավարձի աճումը, ապրանքային արտադրանքի աճումը յերկրում—այս բոլորը պահանջում են կոտպերացիայի շրջանառությունները ավելացում: Ուստի և, յեթե նույնիսկ մենք հույս ենք դնում կոտպերացիայի սեփական միջոցների աճման վրա ի հաշիվ փայտավճարների, այս ավելացումն, այնուամենայնիվ, առաջին հերթին պետք է բավարարի ընդարձակվող շրջանառության պահանջները: Իսկ հիմնական շինարարության կարիքները չեն կարող լրիվ բավարարվել:

Ահա թե ինչու, նոր շինարարությունն իրականացնելու ասպարիզում, մի շինարարություն, վոր պետք է բարելավի վոչ միայն կոտպերացիայի տնտեսությունը, այլև առողջացնի ապրանքաշրջանառության սխտեմը, սեփական միջոցները ծախսելուն գուզընթաց, բանվորական կոտպերացիան ուժը ներածին չափ ու մեք

ալայմաններում հնարավոր ֆինանսական ոժանգակութուն պետք ե՛ստանա պետութունից, տեղական բյուջեներից, տնտեսական մարմիններից, կենցաղի բարելավման ֆոնդից և այլն։ Առանց այս ոժանգակության անհնարին ե լուրջ կերպով դնել կոոպերատիվ տնտեսության տեխնիկական բազայի վերասարքավորման ու նորելու հարցը։

Կոոպերացիային յերկարատև վարկ տալու համար Համկոոպբանկին կից մոտիկ անցյալում, կառավարության վորոշմամբ, հատուկ վարկային ֆոնդ եր ստեղծված։ Ֆոնդը կազմվում ե կոոպերացիայի ու կոոպերատիվ կազմակերպությունների կողմից վերադարձվող այն փոխառությունների ոգուտներից, վոր նրանք անցյալ տարիների բյուջեյական հատկացումներից են ստացել։

Այսպիսի մի ֆոնդ ստեղծելը, թեև դրական յերևույթ ե, սակայն, կոոպերացիայի հիմնական շինարարության ֆինանսավորման հարցը լուծողը չե։ Ֆոնդ ստեղծելու դրական կողմն այն ե, վոր, շնորհիվ վողջ սիստեմի հատկացումներն այդ տեղ կենտրոնանալու, կոոպերատիվ կենտրոնները հնարավորութուն ունեն կարգավորելու այդ հատկացումները ծախսելու գործը, համաձայն առանձին կոոպերատիվ կազ-

մակերպությունների և ամբողջական շրջանների պահանջների: Իսկ Ֆոնդի գործնական նշանակութիւնը (անցյալ տարի բանվորական կոօպերացիան Ֆոնդից ընդամենը 1.450 հազար ռուբլի յետացել) չնչին և ու չպետք է գերազնահատվի:

Պետական ոժանդակութիւնը կոօպերացիայի հիմնական շինարարութիւն գործում յերկու ճանապարհով պետք է ընթանա. առաջին՝ իբրև դրամական հատկացումներ՝ բյուջաների, բանկային վարկերի և այլ գծերով և, յերկրորդ՝ իբրև շինարարական կազմակերպութիւնների վրա դրվող պարտավորութիւն՝ կրպակների, խանութների, ճաշարանների և այլն կառուցում բանվորական թաղամասերում ու կոմունալ տներում: Կոմունալ և բնակարանային խոշոր շինարարութեան դեպքում վերջին միջոցի կիրառումը հնարավոր է, առանց շինարարական կազմակերպութիւնների համար առանձին դժվարութիւնների: Մինչդեռ այս շինարարութիւնը հիմա առանց վերահիշյալ կարիքները հաշվեառելու յետատարվում, նոր ու մեծ բանվորական թաղերը կառուցվում են առանց ապահովվելու խանութների, ճաշարանների և այլ ձեռնարկութիւնների շենքերով:

Առանձնապես պետք է շեշտել, վոր հացա-

գործարանների կառուցումը, իբրև գյուղատնտեսության համար առանձին կարևորություն ունեցող ձև, պետք է, վորպես բաղկացուցիչ մաս, մտնի յերկրի ընդհանուր արտադրական ֆինանսական ծրագրի մեջ:

Նոր հիմնական շինարարության կարևորագույն նախադրյալներն են հանդիսանում՝ իր ծրագրայնությունն ու շինարարական աշխատանքների եժանությունն ձեռք բերելը: Սակայն, այս յերկու տեսակետից ել մեր շինարարությունը պատշաճ բարձրության վրա չի: Բանավորական կոոպերացիան մի գլուխ շինել է թե՛ թանգը և թե՛ եժանը, և դեպքեր են պատահել, վոր բանվորական կոոպերատիվն այնպիսի տիպի խանութներ ու կրպակներ է շինել, վոր մի այլ տեղ իրենց ծախսը չեն հանել:

Սպառողական կոոպերացիայի հիմնական շինարարության ասպարիզում շատ թերություններ են լեղել, վորոնց պատճառը յեղել է կոոպերատիվ կենտրոնների կողմից դեկավարությունն չլինելը, փորձի փոխանակության պակասն ու տեխնիկական ոգնության թուլությունը: Կենտրոնում մինչև վերջերս ել չի յեղել այնպիսի մի մարմին, վոր կարողանար ոժանդակել գավառի շինարարության գործին, կոնսուլտացիայի յենթարկել այն ու տեխնիկական

ողնություն հասցնելու Այսպիսի մի մարմին — «Տեխնիքյուրո» ն — Ցենտրոսոյուզին կից ըստեղծված է յեղել միայն 1928 թ. սկզբներին: «Տեխնիքյուրոյի» անելիքների մեջ են մտնում կոոպերատիվներին կոնսուլտացիոն տեխնիկական ոժտնդակություն հասցնելը հիմնական շինարարության բոլոր հարցերում: Միաժամանակ «Տեխնիքյուրո» յի վրա յե դրված այնպիսի շինարարության բոլոր ծրագրերի քննությունն ու հաստատումը, վորի արժեքը սահմանված չափից անցնում է:

Հիմնական շինարարական գործի մեջ հետադաշում ավելի ծրագրայնություն պետք է մտցվի. շինարարությունը պետք է թե ավելի ձեռնտու և թե ոգտավետ դարձնել: Սակայն, այս բոլորն այն դեպքում հնարավոր կլինի, յերբ բանվորական կոոպերատիվները ծրագրային խիստ դիսցիպլինա պահպանեն՝ թե շինարարության ծրագիրն իրականացնելու և թե կառուցվող ձեռնարկությունների տիպ ընտրելու գործին լուրջ մոտեցում ունենալու իմաստով: Այս տեսակետից բանվորական կոոպերացիան ներկայումս խանութների ու կրպակների մի շարք տիպական նախագիծ ունի (անցյալ տարի կատարած համամիութենական մրցանակաբաշխության հետևանքով ձեռք բերած), վորոնք ման-

քաղնին կերպով մշակված են: Իսկ գործնական-
նում ստուգված միջին արտադրողականության
մեքենայացված հացագործարանն ու մի շարք
այլ նախագծեր կհեշտացնեն այնպիսի տիպի
անհրաժեշտ արտադրական ձեռնարկություններ
ընտրելու գործը, վորոնք մեր պայմաններին ա-
վելի յեն համապատասխանում:

Հիմա, որինակ՝ խոշոր նշանակություն ե
ստանում այն հարցը, թե բանվորական կոոպե-
րացիան իբ առևտրական ցանցը կառուցելիս,
մոտակա տարիներս առևտրական ձեռնարկու-
թյան ինչ տիպի վրա պետք ե հենվի:

Նկատի ունենալով այս հարցի բացառիկ
կարևորությունը, թույլ ենք տալիս փոքր ի շա-
տե մանրամասն կանգ առնել վերոհիշյալի վրա:
Այս հարցի շուրջն այժմ շատ ու միանգամայն
հիմնավոր վեճեր կան:

Վերջին յերեք տարվա ընթացքում բանվո-
րական կոոպերացիայի առևտրական ցանցը թեև
քանակապես մեծացել ե, անցյալ տարվա վեր-
ջին հասնելով մոտ 23.700 առևտրական միավո-
րի, սակայն, այս աճումը դարձյալ զգալի չա-
փով հետ ե մնում մասնավորի առևտրական
ցանցի կծկման արագությունից: Առևտրական
ցանցի անբավարարության պատճառով, վոր, ա-
ռևտրի շրջանառությունների կատաղի աճման

պայմաններում, վերջերս առանձնապես սուր
կերպով ե յերևան յեկել, սպառողի սպասարկ-
ման գործի ուղղակի վաստացումն ե նկատվում:
Կոոպերատիվ աշխատանքների գործնականում
հերթերը սովորական յերևույթ են դարձել: Բացի
այդ, դրությունը կրկնապատկվում ե նաև այն-
քանով, վոր քանակապես ու ամբողջությամբ
անբավարար առևտրական ցանցը հավասարապես
չի բաշխված ամեն մի քաղաքի շրջանների վրա:
Որինակ՝ ծայրամասերի բանվորները համարյա
դուրկ են առևտրական շենքերից: Այն ինչ,
չի կարելի ստիպել տանտիկնոջ, վոր, որինակ՝
ասեղի կամ մի կոճ թելի համար գնա քաղաքի-
կենտրոնը հասնի: Ահա թե ինչու մոտիկ ապա-
գայում այնպիսի մի միջոց պետք ե գտնել, վոր
բանվորական կոոպերացիային ոգներ բավարար-
կերպով լրացնելու իր առևտրական ցանցը կա-
ռուցելու բացը ե հասներ թե այս ցանցի ընդ-
հանուր քանակական աճման ե թե վերջինիս հա-
վասարաչափ տեղավորմանը շրջաններում՝ հա-
մաձայն սպառողի կարիքների:

Միանգամայն անվիճելի յե, վոր բանվորա-
կան կոոպերացիան այս դեպքում միանգամայն
հաստատուն գիծ պետք ե վարի՝ խոսք կրպակ-
ներ ու խանութներ կառուցելու համար, վորոնք
սպառողին ամենալավ հարմարություն տվողն

ու առևտրի տեխնիկան ապրիոնալացնելու գործին առավել չափով հարմարեցվածը լինին:

Խոշոր խանութները ու կրպակների շինարարությունը բանվորական կոոպերացիայի ուժից վեր դրամական զգալի ծախսեր ե պահանջում, ուստի և բանվորական կոոպերացիան չի կարող հարկ յեղած չափով ալդպիսի խանութներ կառուցել: Պարզ ե, վոր մինչև վորոշ ժամանակ կոոպերատիվները կանգնած պետք ե լինեն առևտրի ավելի եժան ու ավելի մանր տեսակների զարգացման ճանապարհի վրա (արկըդներ, տաղավարներ, թաքախներ, շրջիկ առևտուր): Առևտրի այս ձևի ոգտագործումը, պարզ ե, վոր պետք ե նկատվի վորպես խոշոր խանութների շինարարության գուզընթաց կիրառվող ժամանակավոր մի միջոց: Սակայն, ընթացիկ ժամանակաշրջանի համար սպառողի սպասարկման գործը բավարարելու ասպարիզում, այս միջոցն ել կարող ե եյական նշանակություն ունենալ:

Ընթացիկ տնտեսական տարին, արկղառևտրի զարգացման տեսակետից, բեկման տարի պետք ե լինի: Այս տարվա մեջ բանվորական կոոպերացիան արկղառևտրի ցանցը համարյա պետք ե կրկնապատկի— 3 800 միավորից մինչև 6 800 միավորի հասցնելով այն: Իսկ առաջիկա

1929—30 տ. ընթացքում բանվորական կոոպերացիայի արկղառևտրի ցանցը 15.000 միավորից պակաս չպետք է լինի: Ինչ կերպ ել ուզում ե լինի, այս ծրագիրը պետք է իրականացվի: Արկղառևտրի ցանցի շինարարության գործին զգալի չափով արգելք հանդիսացողը հողամասերի չափազանց բարձր կապալավարձն է: Քանի դեռ կապալի դրույքները չեն փոփոխվել ցածրացնելու իմաստով, խանութառևտրի պահպանման գործը փնասաբեր է լինելու, մի բան վոր չի նպաստի այս ցանցի զարգացման:

Պետք է շեշտել, վոր արկղառևտրի ու շուկային տաղավարների ել ավելի կատարյալ տիպեր կառուցելու նպատակով՝ կենտրոնանակցիան անցյալ տարի մրցանակաբաշխություն կատարեց, վորի արդյունքն յեղավ այն, վոր այդ շինվածքների ավելի նպատակահարմար տիպեր առաջարկվեցին: Խոսելով, սակայն, սպառողի սպասարկման գործի թերությունների և այն բարելավելու միջոցների մասին, սխալ կլինեք բոլոր թերությունները բացատրել կոոպերատիվ տնտեսության տեխնիկական բազայի ցածր մակարդակով: Իր առևտրական աշխատանքի մասնակի բարելավմանը բանվորական կոոպերացիան արդեն կարող է հասնել նույնիսկ արդի հետամնաց բազայով—առևտրա-

պահեստի գործը կազմակերպելու կտրուկ ու
քաղաքակրթականի ռացիոնալացում, աշխատանքի
նոր մեթոդներ, դեպի սպառողի պահանջներն
ու հարմարություններն ուշադրության վճռա-
կան ուժեղացում մտցնելով:

Ռացիոնալացում մտցնելու գործում ներ-
կայումս յերկու սխալ թեքում ե նկատվում,
վորոնք վճռական կերպով պետք ե դատապարտ-
վեն: Առաջին թեքումը հանգում ե այն տեսա-
կետի պահպանման, վոր, առանց առևտրական
գործի նախնական ու լայն մեքենայացման,
անհնարին ե վորևե ռացիոնալացում մտցնել:
Յերկրորդ թեքումն, ընդհակառակը, ժխտում ե
ամեն մի մեքենայացում: Թե՛ մեկ և թե՛ մյուս
ժխտումներն, անշուշտ, ճիշտ չեն: Չի կարելի,
սպասելով կատարյալ մեքենայացում մտցնելու,
ձեռքերը ծալած նստել, կարծելով, թե, առանց
մեքենաների, անելու բան ել չկա: Առանց մե-
քենաների յել բանվորական կոոպերացիան կա-
րող ե զգալի չափով բարելավել, հեշտացնել,
եժանացնել իր աշխատանքը, վոր դեռևս այն-
քան ել լավ դրստված չի: Ուստի և մեքենա-
յացման կուրս ընդունելով—այնպիսի մի կուրս,
վոր յերկար տարիների համար ե հաշվի առած,
բանվորական կոոպերացիան միաժամանակ

պէսք եւ ամեն տեսակի այլ միջոցներով բարե-
յապի իր առօրյա աւեսասանքը:

Բացի այդ, չպետք եւ աչքաթող անենք, վոր
մեքենայացումն անխուսափելիորեն պահանջ
կառաջադրի՝ ապարատն այն աստիճան կազմա-
կերպել ու վերջինիս կուլտուրական մակար-
դակն այնքան բարձրացնել, վոր, յերբ յերեան
դա մեքենան, այդ ապարատը կարողանա նպա-
տակահարմար կերպով ոգտագործել այն: Այս
բանն եւ մենք այսօր չունենք:

Մի շարք հնարավորություններ կան, վոր
շոշափելի կերպով կարող են բարվոքել սպառո-
ղի սպասարկման գործը. հարկավոր եւ միայն
ավելի յեռանդուն կերպով կանգնել առևտրա-
կան գործի պրակտիկայում այնպիսի ձեռնար-
կումներ մտցնելու ճանապարհի վրա, վորոնք
ընդունակ են առևտրի գործը բարվոքելու եւ
ավելի լավ կազմակերպելու: Այս թվին են պատ-
կանում այնպիսի ձեռնարկումներ, ինչպիսիք
են՝ ապրանքը նախօրոք կռել կապելու սիս-
տեմ մտցնելը, առեւթրի ժամերն սպառողի պա-
հանջներին համարեցնելը, հաստիքների նիւթ
տեղավորումն ամեն մի խանութում, վաճա-
ռողների կողմից աւեսասանքի գնալու գործի
դասավորումը՝ նկատի ունենալով խանութի սու-
բողջ որվա բեռնավորումը, սպառողի կողմից

իրեն հարկավոր ապրանքների նախորոհ պատ-
վերներ տալու սխեսմ ւսցնելը, ապրանքները
տուն տանելու պրակտիկա սահմանելը, առեւ-
տրական ցանցին ապրանքներ վաճառարարելու
նիւս ու հավասարաչափ սխեսմ կազմակեր-
պելն ու մի տարբ ալ ձեռնարկումներ:

Անցյալ տարվա ընթացքում մի շարք կո-
ոպերատիւներ ուսցիոնալացման ճանապարհը
բռնեցին ու վորոշ հաջողութիւններ ունեցան:
Հարկավոր է, վոր այս ճանապարհը բռնի քաղա-
քի բանվորական կոոպերատիւների վողջ ցանցը:

Առաջին հերթին ազդու միջոցներ պետք է
ձեռք առնել հերթերը վերացնելու: Պետք է տ-
սենք, վոր հերթերի պատճառները վոչ միայն
առևտրական ցանցի դրութիւն, սպասարկման
պերսոնալի (անձնական կազմի) անսովոր ծան-
րաբեռնվածութիւն, առևտրի տեխնիկայի ան-
բավարարութիւն, այլև դալի հափով ապարատի
անկարգադրողականութիւն մեջ են թափնված:
Սակայն, մյուս պատճառներն էլ, վորոնք հեր-
թեր են ստեղծում, կարող են զգալի հափով
մեղմացվել, — պետք է միայն յեռանդուն կեր-
պով կյանքում կիրառել վերոհիշյալ ձեռնար-
կումները, կարգադրողականութիւն հայտնաբե-
րել՝ վաճառողների ռեզերվներ աշխատանքի մեջ
քաշելու, քիչ ծանրաբեռնված բաժանմունքներ

քից ավելի ծանրաբեռնվածները վաճառողներ
փոխադրելու ասպարիզում գնորդների առավել
չափով հոսանքի որերին։ Հերթերը նոսրացնելու
գործի վրա կարող ե զգալի չափով ազդել հիմ-
նարկների ու ձեռնարկությունների կողմից
տարբեր ժամկետներով աշխատավարձ վճարելու
որենքի կիրառումը կյանքում։ Այս բանին բան-
կոտպերը կարող են և պետք ե հասնեն արհկազ-
մակերպությունների ոգնությամբ։

Սակայն, սրանով ել չի ապահովվում հնա-
րավոր ձեռնարկումների ցանկը։ Այս ցանկի մեջ
պետք ե մտնեն նաև այնպիսի ձեռնարկումներ,
ինչպես՝ դեֆիցիտային ապրանքների համար որ
առաջ չեկեր պատրաստելը, նման ապրանքներ
բաշխելու համար հատուկ տեղեր նշանակելը
(այնպես, վոր բավարար չափով յեղած ապ-
րանքներ բաց թողնելուն չխանգարեն), հացի,
կաթի, նավթի և այլ մթերքների շաքաթական
ու յերկշաքաթյա արոնեմենտներ մտցնելը։

Զգալի չափով բարելավում ե պահանջում
նաև ապրանքները խանութների վրա բաշխելու
գործը։ Մի գլուխ թերահաշվառման դեպքեր են
նկատվում այս խանութում, կամ գերահաշվառ-
ման՝ մյուսում։ Յեվ պարզ ե, վոր առաջին
հերթին ապրանքներով լիովին պետք ե ապահո-

վել այն կրպակները, վորոնք բանվորական թաղամասերում են աշխատում:

Ռաջիոնալիզատորական ձեռնարկումները հաջողության կարևորագույն պայմանը փորձի փոխանակության դրույթն է: Հենց իրար հետ ավելի զարգացած ձևի հարաբերություն ունենալու պրոցեսում միայն կոոպերատիվները կորող են ոգտավետ սկզբունքներ փոխ առնել իրարից և, այսպիսով, այդ սկզբունքները վողջ սխտեմի սեփականությունը դարձնել: Դժբախտաբար, մինչև որս այսպիսի փոխանակություն չի յեղել: Պետք է աշխատել, վոր այս բանը սխտեմի մեջ մտնի: Այս տեսակետից ավելի եյական դեր կարող է խաղալ կոոպերատիվ մամուլը, մանավանդ բանվորական կոոպերացիայի «Սմիչկա» խորագրով հանդեսը, վոր կոչված է կոոպերատիվ ակտիվի սպասարկության համար: Անհրաժեշտ է նաև կենդանի կապի ստեղծում առանձին կոոպերատիվների միջև՝ փայտերերին ու առևտրական աշխատակիցներին ընտիր կոոպերատիվների եքսկուրսիաներ ուղարկելու միջոցով, այնպիսի կոոպերատիվներ, վոր ապրանքային գործի տեխնիկան ռաջիոնալացնելու սպալարիզում ոգտավետ ձեռնարկումներ ունեն: Պակաս նշանակություն չունի նաև առևտրի տեխնիկայի ռաջիոնալացման սպալարիզում նը-

վանդակները լուսաբանող մշտական ու պարբերական ցուցահանդեսների կազմակերպումը կենտրոնում:

Բացի այդ, խոշոր կոոպերատիվներին պետք է առաջարկել փորձնական-ցուցադրական խանութներ կամ կրպակներ ստեղծել, վորոնց որինչև հնարավոր կարողանար սովորել կոոպերատիվի մյուս բոլոր առևտրական ցանցը:

Խացիոնալիզատորական ձեռնարկումների իրականացումը չի կարող ու չպետք է միայն վերևից յեկող հրամանագրումների ուղիով ընթանա: Կոոպերատիվ աշխատանքի բոլոր բնագավառները բարելավելու հնարավորություններ ստեղծելու համար մասնակից պետք է արվեն վողջ ակտիվը և աշխատակիցների ամբողջ զանգվածն ու նրանց պրոֆկազմակերպությունները, մասնավորապես, տնտեսական խորհրդակցություններն ու տնտեսական հանձնաժողովները: Միանգամայն պարզ է, վոր սպառողի հետ անմիջականորեն շփում ունեցող աշխատակիցները, վորոնք գործի վորոշ բնագավառում կազմակերպման այս կամ այն անհարմարություններն ան ուր զգում են, կարող են ռացիոնալիզատորական գնահատելի առաջարկներ անել: Մյուս կողմից՝ վերջիններիս ստուգումն ու կիրառումը հնարավոր է միայն գործնական աշխատա-

կիցների վողջ մասսայի փորձի հաշվառումով,
մտցվող ձեռնարկումների ելությունը նրանց
կողմից յուրացնելով:

Նույնպես ել կոոպերատիվ գործի ռացիո-
նալացմանը լայն կերպով մասնակից պետք է
արվեն կոոպերատիվն ու փայատերերի զանգ-
վածք: Պետք է առավել չափով ուշադրություն
դարձնել սպառողների հայտարարություններին
ու առաջարկություններին: Պետք է նաև ուղղակի
ու սիստեմատիկ համագործակցություն սահ-
մանվի փայատերերի ու խանութի պերսոնալի
միջև: Կրպակների գործի բարելավման հարցերը
պետք է դրվեն փայատերերի ու վաճառողների
միացյալ պարբերական ժողովներում:

Առևտրական գործի ռացիոնալացման հա-
ջողություններն զգալի չափով կախված են ա-
ռևտրա-կոոպերատիվ աշխատակիցների բնակազմ
(կազմ) ընտրելուց: Դախլի կանգնող աշխատա-
կիցների արդի վորակը թույլ է տալիս ել ավե-
լին ցանկալ. մի բան, վոր բնականաբար անդ-
բադառնում է կոոպերատիվ աշխատանքի վո-
քակի վրա: Առևտրական աշխատակիցներ պատ-
րաստելու, նրանց վորակը բարձրացնելու աս-
պարիզում յեղած բանն իր ամբողջ հասակով
պետք է դրվի մեր առաջ: Ուղղակի պետք է
ասել, վոր առանց կոոպերատիվ ծառայողների

բնակազմի վորակը բարելավելու, թե նրանց տեխնիկական պատրաստականության իմաստով և թե, մանավանդ, հասարակական ու կուլտուրական տեսակետից անհնարին ե այն հսկայական հարցերի լուծումը, վոր ծառացած են բանվորական կոոպերացիայի առաջ՝ սպառողի սպասարկության գործի վորակը բարձրացնելու ասպարիզում։ Պետք ե աշխատենք, վոր 135 հազար բանվորից ու ծառայողից բաղկացած բանվորական կոոպերացիայի հսկայական բանակն ընդունակ լինի՝ թե իր տեխնիկական վորակով և թե հասարակական-կուլտուրական պատրաստականությամբ, — վոչ միայն գրագիտորեն, քաղաքավարի ու շնորհքով սպասարկելու սպառողին, ալլև յուրացնի կոոպերացիայի մասին դեպի աշխատավոր բնակչության բուն զանգվածն ունեցած Լենինյան զաղափարների հաղորդչները։

Կոոպերատիվ տնտեսության աշխատանքի կազմակերպման բացը պետք ե նկատենք իբրև ժամենակարևորագույն բացերից մեկը։ Կոոպերացիայի աշխատակիցներ պատրաստելու գործի մեջ մեծ ծրագրայնութիւն պետք ե մտցնել։ Առանձին ուշադրութիւն պետք ե դարձնել այնպիսի վորակի աշխատակիցներ պատրաստելու

վրա, վորոնք ներկայութեան մեզնում քիչ են
(որինակ՝ մսագործ, կանաչի ծախող և այլն):

Այս գործի գլխավոր ճանապարհը աշակեր-
տութեան կատարելագործված սիստեմն է:

Աշակերտների խիստ ընտրութեան, աշա-
կերտների միաժամանակ պարտադիր ուսուցում
առևտրա գրասենյակային ուսանողութեան տիպի
դպրոցներում, և այս դպրոցների կապը առև-
տրա-կոոպերատիվ կրթութեան բարձր աստի-
ճանների հետ. — ահա վասիկ այն հիմնական մի-
ջոցները, վորոնք պետք է կիրառվեն այս ուղ-
ղութեամբ:

Նոր բնակավայրերի պատրաստումը պետք է
կատարվի ծրագրված կարգով, կատարյալ հա-
մաձայնութեամբ այդ կադրերի իրական պա-
հանջի՝ առևտրի զանազան ճյուղերի կողմից և
բանվորական ու սպառողական վողջ կոոպեր-
րացիայի առավել ազդեցութեամբ առևտրի վրա.
ըստ վորում՝ առևտրա կոոպերատիվ կրթութեան
վողջ սիստեմը, ընդհանրապես, սերտ կապ պետք
է ունենա առևտրա-կոոպերատիվ անընդհատ
պրակտիկայի հետ:

Պետք է ստեղծել նաև խրախուսանքի մի-
ջոցների սիստեմ՝ գործին նվիրված, փորձված
աշխատակիցների համար (անհատական պրեմիա,

բարձր պաշտոնների համար առաջ քաշում, լրացուցիչ արձակուրդներ)։

Կոոպերատիվ ապարատի վորակը բարձրացնելուն զուգընթաց, պետք է ուժեղացվեն ապարատը բանվորականացնելու, կոոպերատիվի աշխատակիցներին վարչական առևտրական աշխատանքի համար առաջ քաշելու, այս բանի համար նրանց նախապես ու տեխնիկորեն պատրաստելու աշխատանքները։

ՍՊԱՍԱՐԿՈՒԹՅԱՆ ԱՐԺԵՔԸ

Սպառողի սպասարկման ասպարիզում կարևորագույն հարցը կոոպերացիայի առևտրամիջնորդական սպասարկությունների արժեքն է։ Բանվորական կոոպերացիան վոչ միայն կոչված է առևտուր անելու համար, այլև թե՛ կուլտուրական ձևով և թե՛ եժան առևտուր անելու։ Իսկ ի՞նչ չափով է բանվորական կոոպերացիան հասել այս բանին և ի՞նչ արժեք ունեն սպառողի համար իր արած սպասարկությունները։

Կոոպերացիայի անցյալ յերեք տարվա աշխատանքի զնահատականը տալիս պետք է ասենք, վոր իր աշխատանքներն եժանացնելու ասպարիզում ևս կոոպերացիան աչքի ընկնող հաջողություններ է ունեցել։

Բանվորական կոոպերացիայի առևտրա-
կապակերպական ծախսերը միջին թվով իջել
են՝ 1924—25 տնտեսական տարվա 11,7⁰/₀-ից
1925—26 տնտեսական տարում՝ մինչև 10,3⁰/₀-ի
և 1926—27 տարում՝ մինչև 10,1⁰/₀-ի: Բայց և
այնպես, պետք է ասել, վոր բանվորական կո-
ոպերացիայի ծախսերի մակարդակը 1926—27
տ. տարում 1926—27 տ. համեմատությամբ մի
քիչ բարձրացել է—10,2⁰/₀-ից մինչև 10,5⁰/₀:

Այս վերջին հանգամանքը բացատրվում է
գլխավորապես, այսպես ասած՝ կոոպերացիայից
անկախ պատճառով իր ծախսերի մի մասի—
տուրքերի, կապալավարձի և այլն աճումով:
Գախալ ծախսերի իջեցման վողջ եփեկտը կլան-
վել է անկախ ծախսերի աճումով: Մինչդեռ,
ասենք՝ ծառայողներ պահելու ծախսը (մեծ կո-
ոպերատիվներում) անցյալ տարվա առաջին կի-
սամյակի շրջանառության նկատմամբ 1924—25
տնտ. տարում 4,41⁰/₀-ից կրճատվել է մինչև
3,2⁰/₀-ի, այն ինչ, ընդհակառակը, այդ ժամա-
նակամիջոցում, շրջանառության նկատմամբ,
տուրքերը 1,98⁰/₀-ից բարձրացել են մինչև
2,63⁰/₀-ի:

Այսպիսի մի պատկեր ել ստացվում է կա-
պալավարձի նկատմամբ: Այս ասպարիզում ել
գլխալի աճում ենք տեսնում, ուստի և ռացիո-

նալացման, խնայողական ռեժիմի և այլ պատ-
ճառներով կոոպերատիվներին կողմից իրենց
ծախսերը կրճատելու վողջ արդյունքը կլանվե-
ր տուրքերի բարձրացումով և կապալավարձի
բարձրացումով:

Այսուամենայնիվ, անցյալ 3 տարվա ըն-
թացքում բանվորական կոոպերացիան իր սպա-
սարկուսթյան արժեքի զգալի իջեցում և ունեցել-
իսկ 1927—28 տ. տարում, շրջանառության նը-
կատմամբ, արժեքն իջեցրել և մինչև 9,6⁰/₁₀ ի:

Կարո՞ղ ե, արդյոք, կոոպերատիվ մանրա-
ծախը դնալ դեպի իր ծախսերի հետագա կրճա-
տումը: Մեր կարծիքով՝ չի կարող: Յեթե հետո
յեւ նա դեպի իր ծախսերի կրճատումը դնա-
լապա նա կհարվածի սպառողին: Իհարկե, բան-
վորական կոոպերացիան առաջվա պես ամենա-
վճռական պայքար պետք է մղի անարտադրո-
ղակ սն ծախսերի դեմ: Սակայն, մենք չենք
կարող սպասել ծախսերի, առանց այն եւ ցածր,
ընդհանուր մակարդակի իջեցում:

Գործառնական աշխատանքի վորակն այժմ
եւ թույլ և տալիս եւ ավելին ցանկալ. սակայն,
միանգամայն պարզ ե, վոր աշխատանքի վորա-
կը բարելավել, այդ նշանակում է թե բար-
ձրացնել վաճառողների վորակը, ավելացնել նը-
բանց թիվը, ընդարձակել ցանցը, այն ավելի

լավ սարքավորել, լավորակ փաթեթոցում (упа-
КОВКА) անել և այլն և այլն: Բոլոր այս ձեռ-
նարկումները ծախսերի արդի մակարդակի իջեց-
ման պայմաններում չեն կարող կիրառվել:
Կրկնում ենք՝ գոյություն ունեցող ծախսերի
մեջ պետք է վորոնել ու դուրս շարտել անար-
տադրողական հոդվածները: Մասնավորապես
մանրադնին վերանայման պետք է յենթարկվեն,
այսպես ասած՝ ադմինիստրատիվ - վարչական
ծախսերի հոդվածները. այսինքն՝ ծախսերի այն
մասը, վոր անմիջական կապ չունի սպառողի
սպասարկման գործի հետ: Ծախսերի այս հոդ-
վածները պետք է իջեցվեն, իսկ ծախսերի նոր-
մաներից գոյացող ռեզերվը պետք է գործա-
դրվի սպասարկման գործի ռացիոնալացման հե-
տադա ձեռնարկումների վրա: Բայց, ընդամին,
մոտիկ ժամանակաշրջանի համար անխուսափե-
լի յե կոոպերատիվ մանրածախի ծախսերի վո-
րոշ բարձրացում— առևտրական պերսոնալը պա-
հելու և առևտրական ցանցի սարքավորման
ծախսերի հոդվածներով. այսպես՝ առդի ծախ-
սերի նորմաներով ամեն մի առևտրական միա-
վորի սարքավորման համար կոոպերատիվին տա-
քեկան ընկնում է 30 ռուբլի: Կարելի՛ յե, արդ-
յոք, այսպիսի չնչին նորմաներ ունենալու դեպ-
քում խոսել ռացիոնալացման մասին, առևտրա-

կան աշխատանքի վորակը լավացնելու մասին։
Յերե հաւվի առնելու լինենք այն ժամանակը,
վոր մեր սեխասանքի ասպարիգում յեղած բա-
ցերի հետեվանքով սպառողն է ստիպված կոր-
ցնել հերքերի վրա յեվ վերածելու լինենք այդ
ժամանակը դրամի, ապա ավելի քան ակներեվ
կլինի, վոր սպառողն ուսկ է անում կորցնե-
լու այս բանի վրա բոլոր այն ոգուսը, ինչ վոր
զների իջեցումով է ստացվել։ Ժողովներում
բանվորներն ամենայնոանդուն կերպով հար-
ձակվում են սպասարկման դործի վորակի վրա։
Նրանցից վոմանք ուղղակի ասում են՝ «ինձնից
մի կոպեկ ավելի առեք, բայց մի թողեք վոր
ծխախոտ, հաց և այլն գնելու համար այդ ան-
տակում կորցնեմ իմ թանկագին ժամանակը»։

Դեռ ավելին՝ կոռպերատիվ հերթերի պատ-
ճառով բանվորները մի գլուխ մասնավորի մոտ
են գնում ու նրան ավելի թանգ վճարում,
միայն թե հերթի չկանգնեն։

Այսպիսի մի վիճակում հարց գնել մանրա-
ծախի ծախսերի հետագա մեքենայորեն իջեց-
ման մասին, այդ նշանակում է գնալ դեպի քա-
ղաքի բանվոր ընակչության, առանց այն էլ
դեռևս վորակապես անբավարար, սպասարկման
դործի ել ավելի վատացում։

Ծախսերի հետագա իջեցման հարցադրումը

հնարավոր ու անհրաժեշտ ե մեծածախ ու միջանկյալ առևտրական ողակների նկատմամբ։ Պետք ե ձեռք բերել ապրանքամուտեցման ամենահնարավոր հեշտացման ու եժանացման սխտեմ— ֆաբրիկից մինչև մանրածախ և այսպիսով սպառողի համար միջնորդական սպասարկման արժեքի իջեցում ու ամբողջական ապրանքների գների իջեցում։ Յերբ մենք կոռուպտարիվ մանրածախի ծախսերի առանձին հոգվածների վորոշ բարձրացման մասին ենք խոսում, մենք այսպիսով ամենեին ել հարց չենք դնում մանրածախի գների բարձրացման մասին։ Այսպիսի մի տեսակետ մենք ճիշտ համարել չենք կարող։ Ասպիսի մի հարցադրում քաղաքականապես փաստակար կլիներ և այս տապալիզում յեղած նվաճումների վիժեցում կապառնար։ Մանրածախի գները 10⁰/₀-ով իջեցնելու առթիվ անցյալ տարի վարած կամպանիայի ժողովրդական-սոցիալական ու քաղաքական խոսքը նշանակույթունն անմխտելի լե։ Կամպանիայի արդյունքները լավ պետք ե ամրապնդվեն։ Հետագայում ել բանվորական կոռուպտացիան սպառողին լիովին պետք ե հաղորդի վաճառքի գների իջեցումը՝ արդյունաբերության կողմից, ինչպես և գների մանրածախի ընթացքին հետեի և, ըստ հնարալորության, գները ցածր

մակարդակի վրա պահի։ Այս պայմաններում միայն մեզ կհաջողվի պահպանել ու բարձրացնել բանվորի աշխատավարձի իրական նշանակութիւնը։ Այս հարցում մենք միայն վորոշ խմբագրութիւն ենք թույլ տալիս առանձին ապրանքների գները հափավորելու նկատմամբ։ Առանձին ապրանքների վերադիր գներն Առետրի Ժողովրդական Կոմստի մարմինների կողմից կարգավորելու համար յեղած պրակտիկան շատ թերութիւններ ունի, վորոնց վերացման միջոցով կարող են վորոշ հափով ավելանալ առետրա-կազմակերպական ծախսերի նորմաները։ Կատարյալ անհեթեթութիւն է, որինակ՝ սոկոսային տեսակետից միանման գնահատումների նորմաներ սահմանելը՝ սովորական, հասարակ է, որինակ, ասենք՝ կանացի մետաքսե գուլպաների, թառափ ու սալմոն ձկների, հաշտաթանի հարինդի, ոճանելիքների, շրթայուղի (губная помада), բանեցնելու սապոնի և այլ ապրանքների համար։ Այն ինչ՝ նման խեղաթուրումներ գոյութիւն ունեն։ Ահա հենց ի հաշիվ վերոհիշյալների վերացման, ի հաշիվ այնպիսի ապրանքների վերադիր գների շտկման, վորոնք մասսայական բանվորական սպառման գործում առանձին դեր չեն խաղում, կարող է

բարձրացվել ամբողջ շրջանառությունից ստացվող միջին վերադիր գնահատման մակարդակը: Միջին վերադիր գնահատումը հնարավորություն կտա բարձրացնելու նաև ծախսերի մակարդակը, լայն զանգվածների կողմից գործածվող ապրանքների գներն առանց բարձրացնելու:

Ձեռք բերած մակարդակի վրա իր գները պահելով՝ բանվորական կոոպերացիան պետք է աշխատի, վոր գներն ավելի վճռական ու կարգավորիչ ազդեցություն անեն մասնավոր առևտրի գների վրա: Մասնավոր առևտուրը միշտ առևտրի ասպարեզներում, որինակ՝ բանջարեղենի առևտրի ասպարիզում, գները հսկայական չափով բարձրացնելու համար ոգտվում է կոոպերացիայի ապրանքների պակասից, այս ասպարիզում կոոպերատիվ գործի անկազմակերպվածությունից: Բանվորական կոոպերացիան այս հանգամանքի վրա ուշք պետք է դարձնի և աշխատի վերացնել այն:

Ե՛Ն ԱՎԵԼԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅՈՒՆ ԴԱՐՁՆԵՆՔ ՀԱՅ
ԹԽԵԼՈՒ ՅԵՎ ՀԱՍԱՐԱԿԱԿԱՆ ՍՆՆԴԻ ՀԱՐՑԵՐԻՆ

Հաց թխելու և հասարակական սննդի ասպարիզում բանվորական կոոպերացիան անցյալ տարիների ընթացքում քանակական վորոշ հա-

Ջողություններ ե ձեռք բերել, իսկ այս աշխատանքի վորակը բարձրացնելու համար շատ քիչ բան ե արել։ Մինչդեռ թխած հացի շուկան ընդգրկելու ասպարիզում բանվորական կոոպերացիան զգալի աճում ունի, հաց թխելու տեխնիկական բաղայի վերակառուցման ասպարիզում շատ քիչ հաջողություններ ե ունեցել, այդ տարիների ընթացքում ընդամենը մոտ յերկու տասնյակ նոր մեքենայացված հացագործարան կառուցելով։ Ճիշտ ե՝ մեքենայացված 20 հացագործարանը մեր պայմաններում ելի հենց մեծ նվաճում ե, սակայն, մեքենայացված ձևով հաց թխելու գործի զարգացման ասպարիզում յեղած իրական կարիքի համեմատությամբ—դեռ ևս շատ քիչ ե։ Նույնպես դեռելւ պատշաճ ուսադրություն չի դարձված թխվող հացի վորակի բարձրացման, վորի համար սպառողների կողմից արվող հաճախակի դանդատները միանգամայն իրավացի պետք ե համարել։ Թխվող հացի վորակը բարելավելու գործին մեծ ուշադրություն պետք ե դարձվի։ կոոպերացիան պետք ե հաց թխելու գործը կիսատնայնագործական արհեստի խղճուկ մակարդակից այնպիսի բարձրության վրա դնի, վորը համապատասխանում ե գիտական-տեխնիկական մտքի նվաճումներին այս ասպարիզում։ Հացագործության ընդարձա-

կումն ու հացի վորակի բարելավումը, մանա-
վանդ թելադրվում են հացամթերման արդի կա-
ցությամբ, վորը պահանջում է անցնել բնակչու-
թյանը բացառապես թխած հաց մատակարարե-
լու գործին: Միաժամանակ հացամթերման վի-
ճակը պահանջում է քաղաքների հացաբաշխման
գործի այնպիսի մի դրույթ, վորով հացամթեր-
ման ցանցի ընդարձակման և այն պլանաչափ
կերպով մատակարարելու գործը դրստելուն
զուգընթաց, առաջին հերթին ու բավարար չա-
փով բանվորական շրջաններն ապահովվեն, կա-
րիք յեղած դեպքում սպառողների առանձին
խմբակներ ամբացնելով վորոշ բաշխիչների:
Այնուհետև՝ հաց բաց թողնելու ժամանակ ազ-
գու միջոցներ պետք է ձեռք առնվեն՝ թույլ չը
տալու, վոր հացը վոչ սպառողների կարիքի (ա-
նասուններին կերակրելու և այլն) վրա ծախսվի:

Բանվորական կոոպերացիան ել ավելի նվա-
ճումներ է ունեցել հասարակական սննդի առ-
պարիզում: Այս բնագավառում մենք ընդամենը
3 ֆաբրիկ-խոհանոց և տասնյակ ու կես խոշոր
ճաշարաններ ունենք, իսկ մնացածը համարյա
հին «տրակտիրում» ենք կատարում,—այսպես
պետք է ընդունել այս գործի մակարդակը, յե-
թե յեղակես ունենանք գոյություն ունեցող

ճաշարանների սարքավորումն ու հարմարողականութիւնը:

Հասարակական սննդի գործին բանվորական կոոպերացիան մինչև որս շատ քիչ ուշադրութիւն եւ դարձրել, ժանապանհ, վոր այս գործը հաճախ փաստաբեր եւ յեղել: Այս գործը մեր յերկրում բարդ, նոր ու մեծ գործ եւ: Սակայն, պետք եւ կազմակերպել այն: Առանց հասարակական սննդի գործը լայն կերպով կազմակերպելու, մենք չենք կարող կուլտուրական ակզբունքներով բանվորական կենցաղի վերակազմութիւն կատարել:

Բանվորական կոոպերացիան այժմ որեկան մոտ 500 հազար ճաշ եւ բաց թողնում,—մեր յերկրի համար այս թիվը մի չնչին թիվ եւ: Վերջինիս մեծացումը պետք եւ լինի բանվորական կոոպերացիայի անհետաձգելի անելիքը:

«Ժողսնունդ» ընկերութեան մեջ գլխավոր մասնակցութիւն ու ղեկավար ազդեցութիւն ունենալու գործը սպառողական կոոպերացիայի վրա հաստատելը, կոոպերացիայի վրա յե դնում հասարակական սննդի վողջ պատասխանատվութիւնը եւ յեւակետ պետք եւ հանդիսանա ճաշարանների ու մեքենայացված ֆաբրիկ-խոհանոցների ցանցի ընդարձակման, առաջին հերթին՝ քան լորական կարևորագույն շրջաններում սննդի

եժանացման և այն, ըստ ուտելիքների բաղա-
դրության ու վորակի, բանվոր սպառողի պա-
հանջներին ու ճաշակին իսկապես հարմարեցնե-
լու ավելի յեռանդուն աշխատանքների համար:

ԱՄՐԱՑՆԵՆՔ ԲԱՆՎՈՐԱԿԱՆ ԿՈՈՊԵՐԱՑԻԱՑԻ ՖԻՆԱՆՍՆԵՐԸ

Ինքնըստինքյան պարզ է, վոր կոոպերա-
տիվ աշխատանքի գլխավոր ճյուղերի բարելավ-
ման գործի հետ կապ ունեցող բոլոր վերոհիշ-
յալ խնդիրներն առանձին սրությամբ բանվո-
րական կոոպերացիայի առաջ են դնում ֆինան-
սական պրոբլեմը: Թե հիմնական շինարարու-
թյան խնդիրները, թե բանվորական բյուջեն
ընդգրկելու գործի մեծացումն ամբողջությամբ
դեմ են առնում բանվորական կոոպերացիա-
յի ֆինանսական բաղայի ընդարձակման ու ամ-
րապնդման անհրաժեշտության:

Սակայն, յեթե նունիսկ հատուկ խնդի-
րներն ել չլինեյին, մենք դարձյալ պետք է խոս-
տովանեյինք, վոր չի կարելի կոոպերատի-
տնտեսություն կառուցել, հենվելով միմիայն
փոխառության միջոցների վրա:

Զխոսելով դեռ այն մասին, վոր բանկային
վարկերի լայն չափով ոգտագործումը թանգաց-

նում ե աշխատանքը, ֆինանսավորման այս աղ-
բյուրն ինքնին, իր անկայունության պատճա-
ռով, չի ապահովում առևտրական աշխատանքի
կայունությունը: Այս բանն առանձնապես ա-
ռաքելայական կերպով յերեւում ե անցյալ յերկու
տարվա որինակից, այն տարիներին, վորոնց ըն-
թացքում բանվորական կոոպերացիան, բանկա-
յին ու ապրանքային միջոցների կրճատման
հանգիստիով (ամբողջ սպառսիստեմից հանված
եր մոտ 100 միլ. ուր.) , քիչ չի ապրել ֆինան-
սական այնպիսի դժվարություններ, վորոնք քիչ
եր մնացել կատաստրոֆի յենթարկեյին մի շարք
խոշոր կոոպերատիվներ:

Վերոհիշյալ նկատառումները չեն նշանա-
կում, թե պետք ե հրաժարվել բանկային ու
այլ կազմակերպությունների վարկերից ոգտվե-
լուց: Բանվորական կոոպերացիան հնարավորու-
թյուն չունի հրաժարվելու այդ վարկերից: Ընդ-
հակառակը, շրջանառությունների հսկայական
չափով տնելու, ծանրագնաց ապրանքների—այս
թվում նաև գյուղատնտեսական մթերքների—
տեսակարար կշիռը շրջանառությունների մեջ
ավելանալով, հիմնական շինարարության զար-
գացումով՝ բանվորական կոոպերացիան իրա-
վունք ունի հուսալու վոչ միայն բանկային ու
ապրանքային վարկերի ներկա չափերն իր վրա

հաստատելու, այլև այս վարկերը վորոշ չափով
ավելացնելու։ Վերոհիշյալ նկատառումները մեջ
բերեցինք ապացուցելու սեփական միջոցների
ուժեղ կերպով կուտակվելու անհրաժեշտություն-
ներ, այն միջոցների, վոր կոռպորատիվ ֆինանս-
ների մեջ ներկայումս շատ փոքր տեսակարար
կշիռ ունեն։

Սեփական միջոցների ավելացումը յերկու
ճանապարհով պետք է ընթանա. բնակչության
նյութական մասնակցությունն ընդարձակելու
միջոցով՝ կոռպորացիայի կապիտալներ (փայեր,
ավանդներ) ստեղծելու ասպարիզում ու կու-
տակման նորմալ տոկոսն ապահովելու միջոցով։

Ի՞նչ արդյունքներ ե ստացել այս ասպա-
րիզում բանվորական կոռպորացիան անցյալ տա-
րիների ընթացքում։

Մի տարի առաջ, առ 1-ն հոկտեմբերի
1927 թ., 1 անդամ-փայատիրոջ միջին փայն
ամբողջ բանվորական կոռպորացիայում 6 ռուբ.
05 կ. եր միայն, իսկ ներկա տնտեսական տար-
վա սկզբին կազմում եր 9 ռ. 10 կ., այսինքն՝
մի տարում 50⁰/0-ով ավելացել ե։ Համաձայն
բանվորական կոռպորացիայի սիստեմի, մի տար-
վա ընթացքում նորից հավաքված ե յեղել մո-
տավորապես ընդամենը 37 միլիոն ռուբլի։

Բանվորական խոշոր կոռպորատիվներում,

վորոնք կենտրանակցիայի կողմից են սպասարկվում, 1 փայատիրոջ միջին փայն առ 1 ն հոկտեմբ. 1928 թ. նույնիսկ 10 ուղբուղց բարձր են, իսկ այդ կոոպերատիվների վորոշ մասերում արդեն հասել են արդի սահմանյալ շափին—15 ուղբուղ:

Այս թվերը ցույց են տալիս, վոր, չնայած նոր անդամների հսկայական հոսանքին (մի բան, վոր նպաստում է միջին փայի մակարդակն իջեցնելուն, վորովհետև նոր անդամները միանգամից լրիվ փայ չեն մուծում), բանվորական կոոպերացիան միջին փայի շափը վոչ միայն նախկին ծավալով է պահպանել, այլև դպալի շափով ավելացրել է. մի. տարվա մեջ (բոլոր նախորդ տարիների համեմատությամբ) հավաքելով փայավճարների մի ոեկորդային գումար: Ուրիշ խոսքով՝ բացարձակ շափելով՝ բանվորական կոոպերացիան այս ասպարիզում էլ մեծ հաջողություններ է ձեռք բերել: Սակայն, յեթե հաշվի առնելու լինենք սեփական միջոցների տեոսկարար կշռի խիստ անբավարար լինելը ու կոոպերացիայի հսկայական կարիքը՝ շրջանառության միջոցների նկատմամբ ընդմանրապես, ապա ձեռք բերած հաջողությունները բավարար համարել չի կարելի: Ընթացիկ տնտեսական տարվա ընթացքում բանվորական կոոպերացիան

պետք ե աշխատի ձեռք բերել բնակչութիան
ևլ ավելի մեծ մասնակցությունը՝ կոոպերատիվ
փայեր ստեղծելու գործում: Այս տարվա ըն-
թացքում բանվորական կոոպերացիայի միջին
փայը պետք ե ավելացվի վոչ պակաս, քան 5
ռուբլով, վորպեսզի 1928—29 տ. տարում մի-
ջին թվով մեկ փայատիրոջ փայը 14 ռ. 50 կ.
լինի:

Այս խնդրի կատարումը պետք ե ապահով-
վի վոչ միայն փայավճարներից մնացած պարտ-
քերի սաստիկ հավաքումով, այլև նույնիսկ փա-
յատերերի առանձին խմբակների վաստակի չա-
փերը հաշվի առնելով, փայ հատկացնելու նոր
սխտեմին՝ այսպես ասած՝ դիֆերենցիալ փայի
անցնելով: Այս սխտեմին անցնելը հնարավո-
րություն կտա՝ ցածր աշխատավարձ ստացող
բանվորների ու ծառայողների փայը շատ չբարձ-
րացնելով՝ բարձր կատեգորիայի աշխատավարձ
ստացող բանվորների ու ծառայողների փայն
զգալի կերպով բարձրացնել: Փայի այսպիսի մի
դիֆերենցիացիա յենթադրվում ե, աշխատավար-
ձի համեմատությամբ, սահմանված չափի մի
քանի (4—5) չափ մտցնելու ձևով:

Փոքր հաջողություններ ե ունեցել բանվո-
րական կոոպերացիան ավանդների զարգացման
ասպարիզում, կարծես, իբրև սովորություն, այս

աշխատանքը կոոպերատիվներէ մեծ մասամբ
դեռեւ ծավալված չի։ Այնինչ առանձին կոոպե-
րատիվներում ավանդների գործառնություննե-
րը շատ ու շատ շոշափելի արդյունքներ են
տվել արդեն։ այնտեղ ավանդների դումարը մի
քանի հարյուր հազար ուրբուլու յե հասնում ա-
մեն մի կազմակերպութեան համար։ Հետագա-
յում այս գործին եւ մեծ ուշադրութեան պետք
ե դարձնել։

Բանվորական կոոպերացիայի ֆինանսական
պրոբլեմն ու, մասնավորապէս, սեփական մի-
ջոցներն ավելացնելու պրոբլեմը բացառիկ տեղ
պետք ե դրովի բոլոր այլ խնդիրների մեջ, վո-
րոնք կոոպերացիայի բազմակողմանի աշխա-
տանքներից են բղխում, ու պետք ե սրվի ա-
ռաջիկա հաշվետու նախընտրական կամպանիայի
ընթացքում։

ԴԵՊԻ ՆՈՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔ՝ ԿՈՈՊԵՐԱՏԻՎ ՀԱՍԱՐԱՎԱՅՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՋՈՑՈՎ

Կոոպերացիայի առևտրա-տնտեսական աշ-
խատանքի զարգացմանն ու ամրապնդմանը զու-
գընթաց, պետք ե ձեռք բերել հասարակական-
մասսայական սկզբունքների հետագա ուժեղա-
ցում՝ կոոպերացիայի աշխատանքների ապալա-

բիզուս և, առաջին հերթին՝ բանվորական լայն զանգվածների կոոպերացիան հետագա ընդգրկ. կուս. Առ 1-ն հոկտեմբերի 1928 թ. բանվորական կոոպերացիան մոտ 7.700 հազար փայտեր ունեւր, կոոպերացիան ընդգրկում եւ ամբողջ մեծահասակ բանվոր բնակչության մոտ 40⁰/0-ն ու քաղաքներում ապրող արհմիությունների բոլոր անդամների 70⁰/0-ից ավելին: Գլխավոր արտադրական միություններում (մետաղագործներ, լեռնագործներ, մանածագործներ ու քիմիկոսներ) կոոպերացիան տոկոսն ել ավելի յե, հասնելով մինչև 80—85⁰/0 ի:

1928—29 թ. բանվորական կոոպերացիան պատրաստվում եւ 2 միլ. մարդ կոոպերացներ, կոոպերացիայի անդամների թիվը հասցնելով մինչև 9,7 միլիոնի: Ըստ անդամների քանակի և ըստ շրջանառությունների, խորհրդային բանվորական կոոպերացիան իրենից շատ հետ եւ թողել բանվորական կոոպերացիայի այնպիսի հզոր սխստեմներ, ինչպիսին անգլիականն ու գերմանականն են:

Չնայած յերկրի արդյունաբերական արտադրության մեջ զբաղված բանվորների անընդհատ աճման, բանվորական կոոպերացիան վոչ միայն այս աճումն ընդգրկելու գործում հետ չի մնում, ինչպես յերկու տարի առաջ եր այդ լի-

նում, այլև գերադանցում ե այն — բանվորները
կոոպերացման օժ.ը բարձրանում ե:

Ի՞նչ կասկած, վոր հետագա կոոպերացումը
խոշոր դժվարությունների յ հանդիպելու, քա-
նի վոր հետ մնացող արհիությունների գծով
ե ընթանալու. վերջիններիս մեջ են այնպիսի
միություններ, ինչպիսիք են՝ Գեղաշխի, Ժող-
անդի, Հողանտառ, Լուսաշխի, կառուցողները
միությունները, վորոնց անդամները մեծ դժվա-
րությամբ են կոոպերացման յենթարկվում:

Սակայն, բոլոր այս դժվարությունները
կոոպերատիվ ապարատը միայն պետք ե մղեն
դեպի եներգիայի ավելի զարգացում կոոպե-
րացման հարցերի շուրջը:

Առանձին ուշադրություն պետք ե դարձնել
կին բանվորների ու տնտեսուհիների, ինչպես ե
յերիտասարդ բանվորության կոոպերացմանը:
Այս դործին մինչև այժմ մենք բավականաչափ
ուշադրություն չենք դարձրել: Ընտանիքի յերկ-
րորդ՝ սովորաբար տան կենցաղի ու տնտեսու-
թյան հարցերին մոտիկ կանգնած՝ անդամները
կոոպերացումը նույնպես կարող ե աշխուժաց-
նել անդամի կոոպերատիվ ինքնագործունեյու-
թյունը:

Կոոպերացման հաջողությունը կատարելա-
պես կախված ե բնակչության նյութական շա-

հագրգռվածութիւնից՝ կոռպերացիայի աշխատանքների մեջ։ Հետագայում պետք է ուժեղացնել այս շահագրգռվածութիւնը։ Առաջին հերթին պետք է ուժեղացնել փայատիրոջ շահագրգռվածութիւնը՝ նրան դեֆիցիտային ապրանքներով սպասարկելու միջոցով։ Այնուհետև՝ պետք է ուժեղացնել մասսաների ամենորյա պահանջների սպասարկման հետ կապ ունեցող կուլտուր-կենցաղային աշխատանքները։

Պետք է պակսեցնել ագիտացիայի չափը կուլտուրայի ու նոր կենցաղի համար և ավելի շուտ կիրառել գործնական միջոցներ՝ իսկապես կուլտուրական կենցաղ մտցնելու համար։ Դասընթացներ, խմբակներ, դասախոսութիւններ, եքսկուրսիաներ, գրադարաններ, ռազիո, շրջիկ կինոներ, գրքի աշխատանք, — ահա վասիկ մաքսիմալ զարգացման կարոտ կուլտուրական աշխատանքի կոնկրետ ձևերի ցանկը։ Արհմիութչունների հետ համերաւել կերպով ու բանվորական տկոււմի վրա հենվելով՝ պեժք է առաջվա պես փայտեւերերի կուլտուրական սպասարկում մըսցրնել։

Կենցաղային աշխատանքի ասպարիզում պետք է մանկական մսուրների, հրապարակների ու պարտեզների ճանապարհ բռնել և տնտեսուհի կնոջն ոջախի և տաշտի մաշող աշխա-

տանքից աղատող՝ կոռպերատիվ լվացքատների, կարկատանների ու կենցաղային այլ ձեռնարկությունների զարգացման ճանապարհ բռնելու հուլտուր կենցաղային նախամիջոցների կիրառումը սերտ կապ պետք է ունենա արհմիությունների ու ընտկարանային կոռպերացիայի հետ, վոր, ինչպես և սպառկոռպերացիան, կենցաղի հարցերի նկատմամբ, զգալի չափով շահագրգռվածություն պետք է ցույց տա:

Կուլտուր-կենցաղային աշխատանքներն ուժեղացնելու գործի մեջ պետք է մտցնել, այսպես ասած՝ զնման պրեմիան, վոր իբրեւ փայատիրոջը պրեմիա տալու անհատական ձե, ինքնին վերացել է: Արդյունքից ոգտվելու նախկին ձեը պետք է փոխարինվի նոր ձեերով— փայատերերի կողեկտիվ շահագրգռվածությունն ուժեղացնելու ընդունակ ձեռնարկումներով:

Կոռպերատիվ աշխատանքների հաջողությունը կախված պետք է լինի հասարակական-մասսայական աշխատանքների ընդարձակումից: Բանվորական կոռպերացիայի վողջ գործունեյությունը պետք է հիմնավորվի հասարակական լայն բաղայի վրա: Ամեն մի աետիվիստ, ամեն մի փայատեր բանվորական կոռպերացիայի գործունեյության մեջ ամենաաեաեիվ մասնակցությունը պետք է ունենա: Հենվելով միայն կո-

ոպերացված բանվորական զանգվածների գործունեյության վրա, իբր աշխատանքները կատարելով բանվորական զանգվածների յեռանդուն հսկողությամբ՝ բանվորական կոոպերացիան կը կարողանա վոչ միայն ամրապնդել, այլև բազմապատկել իբր հաջողությունները:

Կոոպերատիվ փայտերն ինքն-իրեն վոչ թե գնացողի, այլ ծախողի տեղ պետք ե դնի: Մեր անելիքն այն ե, վոր նպաստենք այս հասկացողությունը կոոպերացված հոծ զանգվածների մեջ մտցնելու գործին:

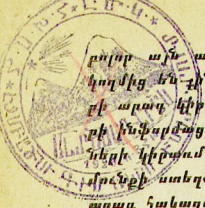
Ինչ բան կարող ե ապահովել հասարակական-մասսայական աշխատանքի հաջողությունները:

Ամենից առաջ՝ կոոպերատիվ ապարատի հրապարակային լայն հաշվետվությունը կոոպերացված մասսաներին:

Այնուհետև՝ ամենալայն ինքնաքննադատության զարգացումը և, ներքեից—մասսաների՝ բանվորների ու ծառայողների կողմից յեղած—բանվորական կոոպերացիայի վոչլ գործունեյության քննադատության զարգացումը:

Յեւ վերջապես՝ աւերիվի ու փայտիբոջ հետ ունեցած աշխատանքի հագեցումը նրանց շահերին մոտիկ ու կոնկրետ բովանդակությամբ:

Ուշագիւր ու զգայուն վերաբերմունք դեպի

բոլոր այն առաջարկները, վոր փայտերերի
կողմից են չինուած: Վերջիններիցս ոգտակարնե-
քի արագ կիրառումը կյանքում ու փայտերե-
քի ինֆորմացիայի դրույթը իրենց առաջարկ-
ների կիրառման մասին, բացառիկ վերաբեր-
մունքի ստեղծում՝ դեպի «բողոքների գիրքը»,
արագ հակազդում այս գրքում դետեղված բո-
ղոքներին, — ահա վասիկ այն ձեռնարկումները,
վորոնք ապահովելու յեն կոոպերատիվ հասարա-
կայնության հետագա զարգացումը:

Զպետք ե մոռանանք, վոր կոոպերատիվ
հասարակայնության գլխավոր լծակը կոոպերա-
տիվ ակտիվն ե՝ լիազորների ինստիտուտը, խա-
նութային հանձնաժողովները, արտադրության
կոոպերատիվը: Ուստի կոոպերատիվ հասարա-
կայնության աշխուժացումն ել ամենից առաջ
կախված ե ակտիվի գործոն մասնակցությունից
կազմակերպությունների աշխատանքներին ու
մասսաների հետ իր կապերը դրստելուց: Պետք
ե ապահովել լիազորների ժողովների իրական
մասնակցությունը կոոպերատիվների գործու-
նեյությանն ուղղություն տալու ասպարիզում,
ինչպես և խանութային հանձնաժողովների մաս-
նակցությունը խանութների աշխատանքներին
հետեւելու և այն բարելավելու ասպարիզում:
Պետք ե զգալի չափով ընդլայնել խանութային

հանձնաժողովների ցանցը, ուժեղացնել ղեկավարությունը նրանց աշխատանքների վրա, աշխուժացնել լիազորների սեկցիաների գործունեությունը:

Ճեռնարկությունների ու հիմնարկությունների ինքնագործունյա ակտիվը պետք է միավորվի կոոպերյուրոնների մեջ, վորոնք անմիջական ղեկավարություն են ստանում կոոպերատիվներից և իրենց աշխատանքը (կոոպերացում, փայերի ու ավանդների հավաքում, կազմակերպական մասսայական աշխատանքներ և այլն) կապում են արհմարմինների հետ:

Այս բանին զուգընթաց պետք է ուշադրություն դարձնել կազմբաժինների աշխատանքների ուժեղացման վրա, մասնավորապես, հրահանգչին՝ կոոպերատիվ ակտիվին ու մասսաներին մոտեցնելու վրա: Հրահանգիչը պետք է ապրի մասսաների տրամադրությամբ և այս տրամադրությունները կոոպերատիվ ապարատին հաղորդի:

Պետք է փոխել սառը վերաբերմունքը դեպի կազմակերպական աշխատանքը: Կազմակերպական մասսայական աշխատանքը պետք է նրկատի առնվի, ինչպես ձեռնարկումների շղթայի կարևորագույն ողակ. այն ձեռնարկումների, վոր կոչված են կոոպերատիվ ապարատը վերա-

ծելու իսկապէս հասարակական կադմակերպութ-
յան։

Առանձին ուշադրութիւն պետք է դարձ-
նել խանութային հանձնաժողովների կանոնաւո-
րության վրա, ձեռնարկութիւնների աւտիվի
շուտափութ ղեկավարութիւն կադմակերպելու
վրա։ Բանվոր-սպառողների ինքնակադմակերպ-
ման այս սկզբնական քիշներն այն ողակը
պետք է հանդիսանան, վորի ոգնությամբ մենք
ողտվելով բանվորի իրեն սպասարկող «սպառ-
խանութի» տարրական հարցերով հետաքրքրվե-
լուց, նրան աւտիվ կերպով ներգրավում ենք
ամբողջական կոոպերատիվ շինարարության մեջ,
և այնտեղ բանվորական ազգեցության, բանվո-
րական աւտիվի թափանցում են ձեռք բերում։

ՅԵԶՐԱԿԱՑՈՒԹՅՈՒՆ

Մեր հետագա աշխատանքներին անշուշտ
ընթացակցելու յեն բացառիկ դժվարութիւն-
ներ։ Վերջիններիս հաղթահարումը բանվորական
կոոպերացիայից պահանջելու յե մեծագույն
լարվածութիւն, բայլշիկյան յերկաթի ղիսցիպ-
լինա, ճկուն մանյովրներ անելու շնորհք, իր աշ-
խատանքը կուսակցության ընդհանուր քաղաքա-
կան դիրեկտիվների հետ զուգորդելու, ամեն մի

պանիկյորություն կոոպերատիվ շարքերից վճռականորեն վտարելու, կոոպապարատը խորթ, քայքայված տարրերից մաքրելու, կոոպերատիվ կենտրոնների ղեկավարությունը զավառների վրա ուժեղացնելու շնորհք:

Վերոհիշյալ հաջողությունները բանվորական կոոպերացիան ձեռք է բերել իբրև սպառողական կոոպերացիայի միասնական սիստեմի անկապտելի բաղադրիչ մաս. սիստեմի միասնականութունը հետագայում ել պետք է ամեն կերպ պահպանվի: Բանվորական կոոպերացիայի միասնական սիստեմի ներսում միայն քաղաքի Բանկոոպի սեկտորը (ճյուղը) կարող է իրականացնել բանվորի ու գյուղացու միությունն ամրացնելու մեծ խնդիրները: Այս սկզբունքային գիծն աղավաղելու ամեն մի փորձ վճռական հակահարվածի պետք է հանդիպի:

Իր հաջողությունների համար բանվորական կոոպերացիան պարտական է այն ընդարձակ ոժանդակության, վոր հանդիպել է խորհրդային իշխանության և արհմիութենական կազմակերպությունների կողմից. գործնական կապի ամրացումը վերջիններիս հետ, — մոտ ժամանակներս կայացած արհմիությունների VIII համագումարի վորոշումներն ապահովում են այս, —

կնայաստի ել ավելի մեծ հաջողություններ ձեռք բերելուն:

Կոմունիստական կուսակցության լենինյան պանծալի դեկավարությամբ, հետեւելով Վ. Ի. Լենինի պատգամներին՝ բանվորական կոոպերացիան ձեռք կբերի այս հաջողությունները:

Բանվորական կոոպերացիայի ընդհանուր հերթական խնդիրների լույսի տակ, առաջիկա հաշվետու-նախընտրական կամպանիայի ժամանակ, պետք է պարզաբանվեն տեղական ամեն մի քաղաքակրթի կարիքներն ու դարգացման հեռանկարները: Կոոպերացված ամեն մի բանվոր ու բանվորուհի, ամեն մի փայատեր պետք է պարզ պատկերացնի կոոպերատիվ շինարարության արդյունքներն ու հետագա ուղիները: Բացերի ամենալայն քննադատություն, հաջողություններն ու թերությունների լուրջ գնահատություն, բանվորական զանգվածների կոլլեկտիվ կամքի ու մտքի լայն մասնակցություն դժվարություններն ու բացերը հաղթահարելու գործում, — ահա փասիկ այն ուղիները, վորոնցով պետք է ընթանա բազմամիլիոն փայատերերի բանակի զուսկոյժ մոտալուտ կամպանիայի ընթացքում:

Ել ավելի մոտենանք բանվորական զանգվածներին:

Բանվորների լայն ներգրավում կոոպերա-

տիվ մարմինների վարիչների պաշտոնի ու ապարատի մեջ:

Զգայուն և ուշադիր վերաբերմունք դեպի բանվորական զանգվածների պահանջները:

Մեր աշխատանքի ասպարիզում յեղած թերությունների լայն քննադատություն:

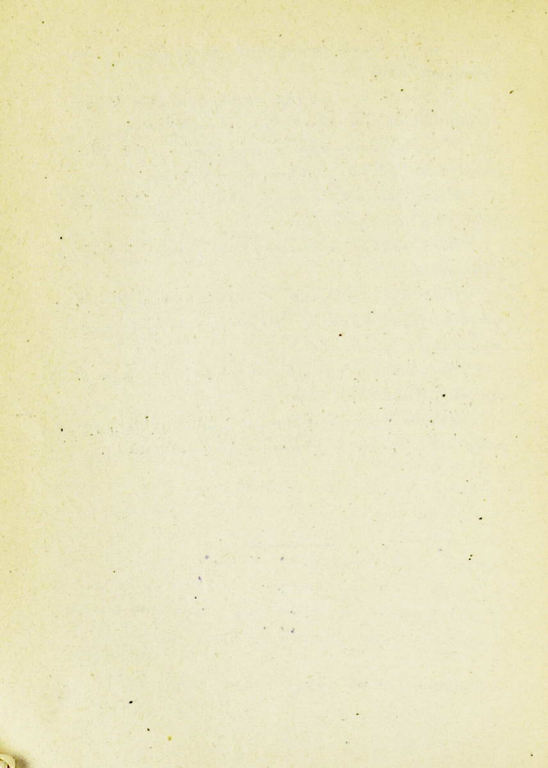
Բանվորական զանգվածների գործնական կոնտրոլի ուժեղացում:

Բանվորների սպասարկման դարձի վերակիշ լավացում:

Մեծ ճշունություն ու ձեռներեցություն՝ դժվարություններն ու թերությունները հաղթահարելու գործում:

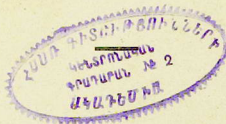
Գործնական կապի հետադա ամրացում՝ արհմիությունների հետ:

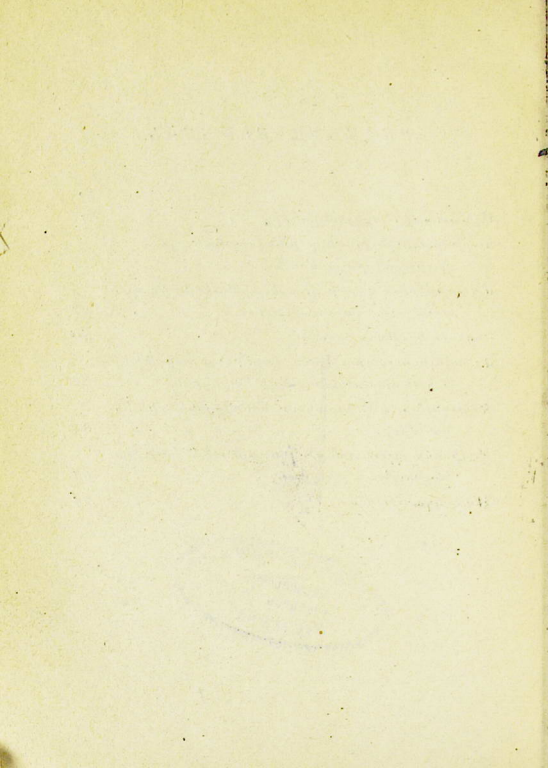
Ահապասիկ այն զլխավոր լոգու նգներ, վտրոնց տակ պետք է ընթանա կամպանիան:

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

	62
Աշխատանքի արդյունքներից	3
Հարեո՞րագույն խնդիրը բանվորական բյու- ջեյի լրիվ ընդգրկումն է	17
Սպասարկման գործի վորակ, հիմնական շինարա- րություն, ռացիոնալացում	27
Սպասարկության արժեքը	50
Ի՞նչ ավելի ուշադրություն դարձնենք հաց թխելու և հասարակական սննդի հարցերին	57
Ամբացնենք բանվորական կոոպերացիայի ֆի- նանսները	61
Դեպի նոր աշխատանք՝ կոոպերատիվ հասարա- կայնության միջոցով	66
Յեզրակացություն	74

ԳԱՆ Հիմնարար Գիտ. Գրադ.

FL0038993

[164]

A $\frac{I}{3931}$

ԳԻՆԸ 20 ԿՈՊ.